

PROMĚNY ODBORNÉ PŘÍPRAVY VĚZEŇSKÉHO PERSONÁLU

Aleš Kýr, Alena Kafková

Objekt SOŠ SNV Ostrov n. Ohří v letech 1970-1980 (foto: KDH VS ČR).

Předmluva ředitele Institutu vzdělávání VS ČR

Publikovaná studie s názvem „Proměny odborné přípravy vězeňského personálu“ si klade za cíl podat pokud možno ucelenou informaci o vzdělávání vězeňského personálu za 40 let existence samostatného vzdělávacího systému ve vězeňství, a to na základě analýzy a interpretace dosud nevyužitých archivních dokumentů.

Autoři studie PhDr. Aleš Kýr a Alena Kafková však nemohli nezmínit počátky vzdělávání vězeňského personálu, zejména po vzniku samostatného československého státu a rovněž odklon od humanistických a penitenciárních tradic v důsledku politického vývoje po roce 1948 a začlenění vězeňství v ministerstvu vnitra v letech 1953-1968.

Teprve po převodu vězeňství do působnosti ministerstva spravedlnosti byla v roce 1970 zřízena Střední odborná škola Sboru nápravné výchovy ČSR, jejímž posláním byla odborná příprava, vycházející též z poznatků psychologie, pedagogiky a penologie. Tím byl učiněn první krok správným směrem a je patřičné to připomenout.

Vzdělávání vězeňského personálu prošlo dlouholetým vývojem a vždy odráželo úroveň vězeňství a charakteristické rysy společenského života, zejména v oblasti politické, právní i ekonomické. Vedle těchto objektivních podmínek měla významnou úlohu motivace a individuální přístup členů pedagogického sboru při zavádění penitenciárních poznatků do výuky.

Jak je patrné z obsahu této studie, vzdělávání vězeňského personálu doznalo za poslední léta zásadních změn a prolíná se všemi oblastmi činnosti zaměstnanců ve vězeňství. Zvláště pak vytvoření systému celoživotního vzdělávání přineslo další možnosti, vyplývající z permanentního procesu zvyšování odborné kvalifikace se zřetelem k potřebám praxe.

Je proto žádoucí a nezbytné vytvářet optimální podmínky ke vzdělávání vězeňského personálu včetně budování odborného zázemí formou spolupráce s příslušnými pedagogickými a vědeckými institucemi. Vzdělaní a odborně zdatní zaměstnanci jsou nejspolehlivější zárukou k získání a udržení dobrého jména Vězeňské služby ČR v očích veřejnosti.

*Vrchní rada
plk. JUDr. Oldřich Horna*

Úvod

Úroveň odborné přípravy vězeňského personálu vždy odrážela celkový stav vězeňství, neboť rozvoj vzdělanosti umožňoval prosazování pokrokových koncepcí k dosažení nápravy pachatelů trestné činnosti. Ve druhé polovině 19. století již působili ve vězeňských zařízeních na území Čech, Moravy a Slezska duchovní, učitelé a lékaři, jejichž činnost naplňovala výchovnou funkci trestu, humanizovala podmínky věznění a dávala dobrý příklad dozorčímu personálu. Se zdokonalováním činnosti soudních věznic a trestních ústavů se zvyšovaly i nároky na odborné znalosti a dovednosti zaměstnanců nejen ve správní, ale též dozorčí službě.

Ve 30. letech minulého století byl v Československé republice vytvořen systém vzdělávání a praktického výcviku vězeňských úředníků a dozorců, který vycházel z humanistických tradic a svým obsahem a náročností byl srovnatelný se způsoby odborné přípravy vězeňského personálu v západoevropských zemích. Po roce 1948 se vězeňství stalo nástrojem k prosazování ideologických cílů a politických zájmů Komunistické strany Československa. V tomto duchu a podle sovětských zkušeností se zásadním způsobem změnila i příprava příslušníků Sboru vězeňské stráže k výkonu služby v soudních věznicích, trestních ústavech a pracovních táborech, které byly do roku 1952 v působnosti ministerstva spravedlnosti.

Po převedení vězeňství do rezortu ministerstva národní bezpečnosti a krátce na to ministerstva vnitra (MV), se stali zaměstnanci ve vězeňství příslušníky Sboru národní bezpečnosti (SNB) a jejich služební příprava byla zabezpečována v rámci školské soustavy MV. V uvedeném resortu byli začleněni i v letech 1965-1968 jako příslušníci Sboru nápravné výchovy (SNV), ale způsob jejich služební přípravy se příliš nezměnil. Po převedení vězeňství do působnosti ministerstva spravedlnosti byla služební a odborná příprava příslušníků SNV již samostatně koncipována Správou SNV ČSR, avšak nástupní školení bylo nadále organizačně začleněno a prováděno ve školském zařízení MV s pedagogickou výpomocí učitelů ve služebním poměru k SNB.

Rozvoj penologie, penitenciární pedagogiky a psychologie, jehož subjektem se stal již v roce 1967 Výzkumný ústav penologický SNV, zasáhl významným způsobem do systému odborné přípravy příslušníků SNV po roce 1969. I když nastupující politická normalizace úporně prosazovala ideologii marxismu-leninismu ve všech formách výchovy a vzdělávání a zvláště u ozbrojených složek, vznikl prostor pro odborné předměty, jejichž výuku si vynutila praxe. Je třeba připomenout, že v 70. a 80. letech činila vězeňská populace cca 21 tisíc vězňů, z nichž 75% byli kriminální recidivisté. Kromě toho se ukázalo nezbytným používat diferencované metody zacházení u mladistvých, žen a specifických kategorií odsouzených (psychopatů, alkoholiků, toxikomanů a sexuálních deviantů). K uplatňování výchovného zacházení s odsouzenými bylo přínosem zřízení Střední odborné školy SNV v roce 1970, neboť posunulo odbornou přípravu od nástupních kurzů ke vzniku maturitního studia v oboru vychovatelství se speciálním zaměřením na podmínky vězeňství.

Na základě politických a společenských změn po 17. listopadu 1989 byla vypracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel se zřetelem na poučení z minulosti, včetně poznatků a zkušeností z odborného vzdělávání vězeňského personálu. Zřízením Institutu vzdělávání SNV v roce 1992 se odborné příprava organizačně osamostatnila, avšak materiálně a personálně zůstala nadále závislá na školském zařízení MV. Činnost Střední odborné školy SNV byla ukončena v souvislosti se zánikem její akreditace, kterou se nepodařilo obnovit podáním příslušných návrhů v roce 1995 a 1998.

Zřízením Vězeňské služby (VS) ČR, která převzala plnění úkolů státní správy ve vězeňství v roce 1993 byl Institut vzdělávání VS postaven před nové úkoly, vyplývající z požadavku na vybudování systému celoživotního vzdělávání příslušníků a občanských pracovníků VS. V novém výchovném a vzdělávacím systému byl položen důraz na profesní etiku, která dává mravní smysl výkonu služby ve vězeňství.

Čas budování systému vzdělávání byl vystřídán obdobím stabilizace k prosazení nového obsahu a forem výuky i souvisejících organizačních změn. Úspěšný průběh stabilizace svědčí nejen o kvalifikovaném řízení činnosti IV VS, ale též o profesionálním zájmu pedagogických pracovníků i ostatních zaměstnanců na udržení dosažené úrovně odborné přípravy vězeňského personálu.

Odklon od historických tradic (1948-1969)

Tradice v odborné přípravě vězeňského personálu vycházejí z humanistických myšlenek Jana Ámose Komenského, filosofa a pedagoga mezinárodního významu, obsažených zvláště v jeho díle „Obecná rozprava o nápravě věcí lidských“ (1662). Dále z doporučení Františka Josefa Řezáče, významného reformátora vězeňství a školství 19. století a z bohatých zkušeností Milosrdných sester Kongregace sv. Karla Boromejského, které úspěšně působily v ženských i mužských trestnicích na přelomu 19. a 20. století. Tyto tradice byly rozvíjeny v období první Československé republiky (1918-1939), zejména zásluhou JUDr. Emila Lányho, pověřeného organizací a správou vězeňství na ministerstvu spravedlnosti a delegovaného v mezinárodní komisi pro vězeňství.¹

Poslání československého vězeňství a vězeňského personálu nejvýstižněji charakterizuje následující citace: „*Trestní ústav se svými zařízeními a se všemi lidmi v něm - toť celý nový svět trestancův. Učiňme, aby neviděl v něm zla a nepravostí, nýbrž aby tu stále cítil zušlechťující dobrý vliv vážné životní opravdovosti, čestnosti, svědomitosti, lidskosti. Ať pozná v úředníku muže sice přísného, ale dobrého a spravedlivého, ať setká se s učitelem laskavým a pečlivým, ať z každého slova knězova svítí mu očišťující a povznášející naděje v možnost lepšího života, ať je mu vězeňský lékař vzorem ušlechtilého lidumila. Dozorce je stejně důležitým činitelem pro výchovu a nápravu trestance jako kdokoli z jmenovaných úředníků... Kulturní význam dozorce v trestním ústavu lze vystihnout dvěma slovy: dobrý příklad !*“²

Přijímání výpomocných zaměstnanců včetně dozorčí stráže bylo v pravomoci přednostů okresních soudů, prezidentů krajských soudů a vrchních ředitelů trestnic. Noví členové dozorčí stráže byli přijímáni jako pomocní dozorcí vězňů se čtrnáctidenní výpovědní lhůtou na zkušební dobu v trvání 6 měsíců. Definitivní ustanovení do funkce dozorce vězňů v trestnicích náleželo vrchnímu státnímu zástupci, později ministerstvu spravedlnosti. Pro dozorčí službu byli přijímáni zdraví, bezúhonní, gramotní a svobodní uchazeči ve věku do 35 let s tím, že přednost měly osoby s víceletou vojenskou službou (7-15 let). Úředníci věznic a trestnic (elévové, adjunkti, kontrolori, správci, učitelé, lékaři, duchovní a inspektoři vězeňské stráže) byli jmenováni ministrem spravedlnosti. Úředníci trestnic, zejména inspektoři

¹ Aleš KÝR, *Odkaz Jana Ámose Komenského nejen českému školství*, in: Historická penologie 3/3003, Praha 2003, s. 3-7.

Aleš KÝR, *Odkaz Františka Josefa Řezáče nejen českému vězeňství*, in: Historická penologie 2/2003, Praha 2003, s. 5-7.

Roman JOHN, *Věznice Valdice v proměnách času 1857-2007*, Valdice 2007, s. 6-9.

Václav KŘUPKA – Zdenek TRUNDA – Marek WILHELM, *Hrad Mírov od založení po současnost*, Mírov 2008, s. 24-28.

Josef TUČEK, *Řepy*, in: České vězeňství 3/1994, Praha 1994, s. 83-89.

Jeronym LÁNY, *Kytička na hrob mého otce k 50. výročí jeho tragické smrti*, in: České vězeňství 2/1995, Praha 1995, s. 17.

² Kabinet dokumentace a historie VS ČR (KDH), *Vězeňské předpisy I.*, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1921, s. 4.

dozorčí stráž, správci a vrchní ředitelé, byli vybíráni z řad uchazečů s maturitním vzděláním, kteří ve vojenské službě dosáhli důstojnické hodnosti. S personální pravomocí souvisela i působnost v odborné přípravě zaměstnanců. V soudních věznicích a trestnicích byly organizovány přípravné odborné kurzy pro dozorce vězňů, které trvaly 3 měsíce, zahrnovaly část teoretickou i praktickou a byly ukončeny závěrečnou zkouškou. K postupu do funkce vrchního dozorce byla stanovena dvouletá praxe a složení předepsané zkoušky. Teoretická část byla zaměřena na získání znalostí služebních řádů pro dozorce a dozorkyně vězňů, domácích vězeňských řádů pro mužské trestnice, věznice sborových soudů, věznice okresních soudů, oddělení mladistvých a oddělení politických provinilců. Dále na znalost zákona o samovazbě, další zákonná ustanovení o trestech a jejich výkonu a dějin vězeňství. V praktické části přípravného kurzu si noví dozorcí osvojovali povinnosti na jednotlivých stanovištích, dále používání donucovacích prostředků (pout, svěrací kazajky a obušku zn. „Star“) a nošení a používání střelné zbraně (revolveru nebo pistole, popř. pušky). Výcvik ve střelbě byl zajišťován na vojenských střelnicích. V roce 1937 byl na základě policejních zkušeností zaváděn výcvik v sebeobraně (jiu-jitsu).³ V letech druhé světové války (1939-1945) na území Protektorátu Čechy a Morava zůstal systém odborné přípravy v podstatě zachován. Byl zrušen výcvik dozorců ve střelbě a zavedena povinná zkouška z německého jazyka pro všechny úředníky a dozorce.⁴

Po obnovení Československé republiky došlo k nové organizaci Sboru uniformované vězeňské stráže (SVS) a v souladu s vládním nařízením č. 3/1947 Sb. se závěrečná zkouška čekatelů vězeňské stráže konala za přítomnosti zástupce ministerstva spravedlnosti, který měl dbát na vyšší odbornou úroveň. Při zkoušce ze služebních předpisů byla zejména vyžadována důkladná znalost dekretů presidenta republiky č. 94/1945 Sb., o úpravě některých otázek organizace a služebních a platových poměrů sboru uniformované vězeňské stráže, č. 112/1945 Sb., o správě soudních věznic a trestních ústavů a č. 126/1945 Sb., o zvláštních nucených pracovních oddílech a vládního nařízení č. 3/1947 Sb., kterým se upravují některé otázky organizace a služební a platové poměry sboru uniformované vězeňské stráže. Kandidáti měli být dokonale obeznámeni s předpisy o výkonu služby, chování ve službě i mimo ni a prokázat všeobecné znalosti administrativy vězeňských ústavů, pokud souviseli s výkonem jejich služby. Dále byly vyžadovány vědomosti z dějin vězeňství a jeho významu, občanské nauky, politických dějin a ústavního zřízení. Důraz byl kladen též na osvojení mravních úkolů dozorce vězňů.

³ Tamtéž, *Vězeňské předpisy (část I.)*, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1921, s. 7,9,10,17,18,67,90,101; *Domácí řád ženské trestnice v Řepích*, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1927, s. 15; *Vězeňství v Československé republice*, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1930, s. 4-5.

Zemský archiv Opava (ZA Opava), f. Krajský soud Nový Jičín, Výzbroj dozorcí stráže ze dne 28. června 1926, neuspořádáno.

Emil VÁCLAVEK, *Policejní hmaty*, Olomouc 1927.

⁴Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Pankrácká věznice v období historických změn (1889-1993)*, in: *Historická penologie* 3/2009, Praha 2009, s. 26.

K dosažení služebního místa úředníka vězeňské služby strážní nebo správní byla zřízena hodnostní škola při věznici Krajského soudu trestního v Praze a při věznici Krajského soudu v Bratislavě. Účastníci z řad vrchních strážmistrů s nejméně dvanáctiletou praxí byli vybíráni na ministerstvu spravedlnosti. Výuka trvala 4-5 měsíců a byla ukončena zkouškou jednak z předmětů všeobecného vzdělání (státního jazyka, počtů a měřičství, občanské nauky, společenské výchovy a zdravotní výchovy), jednak z odborných předmětů (trestního práva, kriminální psychologie a sociologie, dějin vězeňství, hospodářské administrativy, vězeňského účetnictví, strážní služby, služebního práva a platových předpisů pro vězeňské zaměstnance).⁵

V důsledku uchopení politické moci Komunistickou stranou Československa (KSČ) v roce 1948 byl vydán zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví a zákon č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované vězeňské stráže (SVS), jejichž aplikací byly soudní (vazební) věznice vyjmuty z působnosti přednostů okresních soudů a prezidentů krajských trestních soudů a převedeny do kompetence SVS v resortu ministerstva spravedlnosti. Pronikání ideologických cílů a politických zájmů KSČ do odborné přípravy vězeňského personálu se v plné míře projevilo ve druhém pololetí 1948. Na základě výsledků odborných zkoušek a prováděných kontrol ve vězeňských ústavech nařídilo ministerstvo spravedlnosti uspořádat ve všech krajských soudních věznicích a trestních ústavech dvouměsíční pokračovací kurz pro příslušníky SVS s důrazem na politickou přípravu. K její realizaci byly zařazeny přednášky na téma: lidově-demokratické zřízení, trestní právo v dnešním názoru, Josef Stalin – životopis k 69. narozeninám, porovnání socialismu a komunismu.⁶ Obdobně jako u Sboru národní bezpečnosti (SNB) byl v roce 1949 zaveden nový systém odborné přípravy příslušníků SVS, spočívající v tříměsíčních kurzech I. stupně pro základní výcvik a kurzech II. stupně pro výkon velitelských funkcí. V zásadě byla polovina výuky věnována politické přípravě a polovina vojenské a služební přípravě. Náplň politického školení byla zaměřena na aktuální politické události, výklad dějin Komunistické strany Sovětského svazu a dějin dělnického hnutí. Vojenský výcvik byl zaměřen na cvičnou ostrou střelbu z pušky, pistole a samopalu a vrh ostrým ručním granátem. V odborném školení byli příslušníci seznamováni s novými služebními předpisy a novou administrativou.

V návaznosti na zrušení ženské trestnice v Praze – Řepích vzniklo v lednu 1951 v uvolněných prostorách výcvikové a školící středisko SVS. V průběhu tohoto roku se zde uskutečnilo 6 běhů základní školy I. stupně, kterou absolvovalo 425 příslušníků a 2 běhy II. stupně, kterou absolvovalo 120 příslušníků SVS. Pro slovenské frekventanty bylo z jazykových důvodů přechodně zřízeno

⁵ ZA Opava, f. Krajský soud Nový Jičín, Zkoušky ze služebních předpisů podle § 19 vl. nař. č. 3/1947 Sb. ze dne 22. září 1947 a 4. listopadu 1947, neuspořádáno.

Národní archiv Praha (NA Praha), f. SSNV, sv. 10,11, Zkušební řád pro odborné zkoušky předepsané k dosažení služebních míst úředníků vězeňské služby strážní a správní, neuspořádáno.

⁶ ZA Opava, f. Krajský soud Nový Jičín, Pokračovací kurzy pro příslušníky oddílů SVS ze dne 19. října 1948, neuspořádáno.

výcvikového středisko I. stupně v Hlohovci, kde se uskutečnil pouze 1 běh pro 31 osob. Později byl jazykový problém vyřešen povoláním slovenských instruktorů do Řep. Další výcvikové středisko bylo zřízeno v Železné Rudě, kde probíhaly odborné kurzy: lyžařský, sebeobranu (jiu-jitsu), řidičský, administrativy, dále kurzy pro politické pracovníky, vedoucí výchovy, hlavní účetní, hospodáře a zbrojře.⁷

Zejména v souvislosti s vydáním vězeňského řádu výnosem ministra spravedlnosti z července 1951 byly z vězeňského systému důsledně odstraněny humanistické a výchovné tradice českého vězeňství a zaváděn tzv. třídní výkon trestu, který zvýhodňoval loajální kriminální vězně, na rozdíl od osob odsouzených z politických důvodů, tzv. třídních nepřátel. Na školeních a služebních poradách byli příslušníci SVS soustavně nabádáni, aby vůči těmto odsouzeným projevovali nejvyšší přísnost a používali tvrdé kázeňské tresty. Na celostátní poradě velitelů oddílů SVS, konané v roce 1951 za účasti frekventantů výcvikového střediska SVS v Řepích zaznělo v hlavním referátu velitele SVS: *„Budeme ještě více než dosud školit příslušníky SVS na význačných politických procesech, a to buď jejich přímou účastí na těchto procesech nebo rozbořem těchto procesů při školení. Tím budeme neustále zvyšovat morálně-politickou úroveň příslušníků SVS. Ostře vystoupíme i proti všem zbytkům buržoasního nacionalismu, které se ještě tu a tam mezi příslušníky SVS projevují. Postaráme se dále o to, aby třídní nepřátelé v řadách vězňů byli neprodyšně izolováni od ostatní masy vězňů a z tohoto hlediska upravíme osvětovou činnost mezi vězni a zejména také výkon trestu, který u třídních nepřátel musí plnit svůj represivní úkol.“*⁸ Na základě usnesení vlády č. 206/1952 Sb., o ujednacení vězeňství přešlo vězeňství do působnosti ministerstva národní bezpečnosti (MNB). Zákonem č. 66/1952 Sb. byl zrušen SVS s tím, že jeho příslušníci byli dnem 1.1.1953 převedeni do stavu příslušníků SNB. Po zániku MNB koncem roku 1953 přešlo vězeňství do působnosti ministerstva vnitra (MV).

Počínaje rokem 1953 byly pod vedením sovětského poradce Ponomarenka, který působil na Správě nápravných zařízení MV, postupně vydávány nové služební předpisy pro výkon vazby a trestu odnětí svobody s důrazem na prohloubení tzv. třídního přístupu k vězňům. Tato skutečnost se výrazně promítla i do změn ve služební přípravě příslušníků SNB, zařazených k výkonu služby v nápravných zařízeních (NZ) MV, tj. věznicích, trestních ústavech a pracovních táborech. Základní příprava, zahrnující politickou, vojenskou a služební přípravu byla rozšířena o tělovýchovu. Základní a velitelská příprava příslušníků SNB byla centrálně zabezpečována v rámci školského systému MV. Od roku 1953 existovala praporčická a důstojnická škola SNB ve Víně u Prahy a v letech 1956-1962 probíhalo základní školení a výcvik pro výkon služby v NZ MV v bývalém klášteře Sv. Jan pod Skalou u Berouna. Základní školení s výcvikem pokračovalo formou tříměsíčního kurzu ve Slapech nad Vltavou, kde byla zřízena pobočka Ústřední školy Felixe Edmundoviče Dzeržinského se sídlem v Praze. Do funkce náčelníka této pobočky byl

⁷ KDH, Vězeňství v roce 1951, ministerstvo spravedlnosti, Praha 1952, s. 13-15.

⁸ Tamtéž, Zápis z celostátní rady velitelů oddílů SVS konané dne 9.4.1951 na ministerstvu spravedlnosti, s. 2.

jmenován pplk. Václav Ladman. Ve dnech 6.8.-2.11.1962 zde bylo ve třech třídách zařazeno celkem 72 posluchačů. Výuka byla prováděna z marxismu-leninismu, lidově demokratického práva, mateřského jazyka, vojensko-tělovýchovných předmětů a odborných předmětů pro výkon služby v NZ MV. Podle výsledků závěrečných zkoušek činil celkový průměrný prospěch posluchačů 2,3 přičemž lze dodat, že nejlepší výsledky byly dosaženy z mateřského jazyka (1,9) a nejhorší z vojensko-tělovýchovných předmětů (2,9).⁹

Další tříměsíční kurz ve třech třídách po 24 posluchačích se uskutečnil v době od 12.11.1962 do 8.2.1963 již v Ostrově nad Ohří v objektu, který se nacházel poblíž nápravně pracovního tábora (NPT). Náčelníkem školy zůstal pplk. Václav Ladman. Z výuky byl vypuštěn mateřský jazyk a podle klasifikace v ostatních předmětech dosáhli posluchači celkového průměrného prospěchu opět 2,3, ale lepších výsledků oproti předchozímu kurzu bylo dosaženo v odborných předmětech (2,0 : 2,3) a vojensko-tělovýchovných předmětech (2,3 : 2,9). Dnem 1.1.1963 zde byla zřízena základní škola pro příslušníky SNB, která zpočátku zajišťovala výuku pro příslušníky SNB z NZ MV, později byla výuka rozšířena i pro výkon služby Veřejné bezpečnosti (VB). První běh čtyřměsíčního základního kurzu pro NZ MV v Ostrově nad Ohří se uskutečnil v době od 18.2. do 18.6.1963 ve třech třídách s průměrným stavem 30 posluchačů. K dosavadní skladbě předmětů byl do výuky přidán zeměpis. Podle závěrečné klasifikace se celkový průměrný prospěch posluchačů zlepšil na 2,1. Do druhého běhu základního kurzu, konaného ve dnech 13.1.-15.5.1964 ve třech třídách pro celkový počet 72 posluchačů, byly zařazeny první 2 ženy, a to rtn. Věra Blažková z Útvaru nápravných zařízení (ÚNZ) č. 1 Praha-Ruzyně a rtn. Veronika Cilinková z ÚNZ Bratislava. V té době byl kurz prodloužen na 5 měsíců a změněn název předmětu lidově demokratické právo na socialistické právo. Při závěrečných zkouškách bylo dosaženo dalšího zlepšení celkového průměrného prospěchu na 2,0.¹⁰

V rámci nové školské soustavy MV bylo dnem 1. září 1964 zřízeno celkem 10 středních odborných škol (SOŠ) MV, z toho pro přípravu k výkonu služby státní bezpečnosti (StB) a veřejné bezpečnosti (VB) v Praze, Vlnové a Slapech nad Vltavou, k výkonu služby VB v Pardubicích, Žilině, Jihlavě, Jáně pod Skalou, Bratislavě a Spišském Podhradí a k výkonu služby ve vězeňství (NZ) v Ostrově nad Ohří. Tato SOŠ MV poskytovala vzdělání a výcvik se zaměřením na ostrahu a výchovnou

⁹ Jiří KARLÍČEK a kol., *Věrní straně a lidu*, SSNV, Praha 1980, s. 48.

Průvodce po fondech Archivu bezpečnostních složek, f. M-2, Ostatní vzdělávací instituce SNB a PS [online], [citováno 27. 7. 2010], www.abscr.cz/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-m2.

Institut vzdělávání VS ČR (IVVS), třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách VII. běhu tříměsíčního základního kurzu NZ ve Slapech n. Vltavou ve roce 1962.

¹⁰ IVVS, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách VIII. běhu a IX. běhu čtyřměsíčního základního kurzu NZ v Ostrově nad Ohří, v roce 1962 – 1964.

činnost. U obou oborů byl I. semestr současně nástupní školou pro nově přijaté příslušníky NZ. Náčelníkem školy byl nadále pplk. Václav Ladman.¹¹

Ve školním roce 1964/1965 ukončilo základní kurz 96 posluchačů ve čtyřech třídách s celkovým průměrným prospěchem 2,4. V tomto období došlo k zásadním změnám ve výuce. Byla obnovena výuka českého jazyka a pro slovenské posluchače zavedena výuka slovenského jazyka. Tuto výuku zajišťoval občanský zaměstnanec Bednařík. Ruský jazyk vyučoval por. Houška, hospodářský zeměpis a dějepis por. Křivohlavý, československé socialistické právo a techniku administrativy kpt. Novotný, marxismus-leninismus kpt. Mareš, bojovou a tělesnou přípravu mjr. Tomášek a odbornou bezpečnostní přípravu kpt. Josef Urban.¹²

Na základě zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ze dne 17.6.1965 vznikl Sbor nápravné výchovy jako vojensky organizovaný sbor, podřízený ministru vnitra, k plnění nových úkolů při zajišťování výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Jeho organizačními útvary se dnem 1.8.1965 stala Správa nápravně výchovných ústavů a věznic MV, nápravně výchovné ústavy MV a nápravně výchovné ústavy MV pro mladistvé (pro výkon trestu), věznice MV (pro výkon vazby) a Ústřední eskortní středisko MV. Uvedeným dnem se příslušníci SNB, zařazení na správu a útvarech NZ, stali příslušníky Sboru nápravné výchovy (SNV). Podle příslušného ustanovení rozkazu ministra vnitra (RMV) č. 23/1965 mohli být příslušníci SNV povoláni k plnění mimořádných bezpečnostních opatření v rozsahu pravomoci příslušníků SNB. V návaznosti na tyto zásadní organizační změny byla v SOŠ MV Ostrov nad Ohří zřízena nástupní škola MV se specializací pro SNV, což se projevilo úpravou výuky v odborné bezpečnostní přípravě. Náčelníkem nástupní školy SNV se stal mjr. Josef Urban a výuku odborné bezpečnostní přípravy převzal mjr. Karel Dostál. Ve školním roce 1965/1966 ukončilo nástupní kurz celkem 80 posluchačů ve třech třídách s celkovým průměrným prospěchem 2,6. V následujícím školním roce 1966/1967 se uskutečnil nástupní kurz ve stejném rozsahu s obdobným celkovým průměrným prospěchem.¹³

Další významné organizační změny v odborné přípravě SNV nastaly v souvislosti s převodem vězeňství do působnosti ministerstva spravedlnosti České socialistické republiky (ČSR) a ministerstva spravedlnosti Slovenské socialistické republiky (SSR). Stalo se tak na základě zákona o federativním uspořádání Československé socialistické republiky (ČSSR) z roku 1968 a zákona České národní rady (ČNR) č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy. Plnění úkolů SNV včetně zajišťování odborné přípravy příslušníků SNV bylo řízeno dvěma na sobě nezávislými ústředními orgány, a to Správou SNV ČSR se sídlem v Praze a Správou SNV SSR se sídlem v Bratislavě. V rámci kádrového

¹¹ KDH, Rozkaz ministra vnitra (RMV) č. 38/1964, ze dne 31. srpna 1964; Směrnice o soustavě škol ministerstva vnitra; Statut odborných a středních odborných škol ministerstva vnitra – vydání.

¹² IVVS, Třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách z let 1964 -1965.

¹³ KDH, RMV č. 23/1965 Sb. ze dne 15.7.1965 o zřízení Sboru nápravné výchovy.

IVVS, třídní knihy, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách v základních kurzech NZ MV v Ostrově n. Ohří z let 1965-1967.

odboru Správy SNV ČSR byla zřízena k řešení organizačních a obsahových otázek naplňování kvalifikačních požadavků odborného vzdělávání pro výkon systemizovaných funkcí školská skupina.¹⁴ Na základě dohody mezi MV a MS ČSR a MS SSR o delimitačních opatřeních mělo MV v SOŠ v Ostrově nad Ohří zabezpečit do konce školního roku 1969/1970 odbornou přípravu příslušníků SNV ČSR v dosavadním rozsahu. Pro příslušníky SNV SSR mělo MV trvale zajistit odbornou přípravu v některé ze SOŠ MV na území SSR, přičemž pro tyto účely mělo vyčlenit jednu třídu o kapacitě 25 posluchačů. Pro účely odborného školství SNV ČSR mělo MV uvolnit nebo zajistit do zahájení školního roku 1970/1971 vhodné objekty s kapacitou výuky pro 150-180 posluchačů, vyčlenit a převést do SNV 30 funkčních míst školských pracovníků, spolu s mzdovými fondy a potřebný počet míst občanských pracovníků. Tento záměr však nebyl splněn pro naprostý nedostatek volných kapacit. Proto byla uzavřena dohoda o zabezpečení odborné přípravy příslušníků SNV v SOŠ MV v Ostrově nad Ohří. Za tímto účelem bylo vyčleněno 8 učeben a poskytnuto ubytování pro 200 posluchačů včetně materiálního zabezpečení.¹⁵

V letech 1968 - 1969 byly realizovány 2 běhy osmitýdenního základního kurzu ve čtyřech třídách, s celkovým počtem 88 posluchačů. Jejich celkový průměrný prospěch činil 2,7, ale celkové výsledky v jednotlivých třídách se pohybovaly od 2,2 do 3,2. Výuku všeobecných předmětů zajišťovali: npor. Houška (český jazyk a literatura, ruský jazyk), Z. Hnízdová (slovenský jazyk a literatura), npor. Krivohlavý (hospodářský zeměpis, dějepis), mjr. Valenta, kpt. Mareš a por. Hanzl (základní politické znalosti). Výuku odborných předmětů zajišťovali: kpt. Štafa (československé socialistické právo), mjr. Dostál, kpt. Kavka, kpt. Žemlička a npor. Dont (způsob výkonu trestu odnětí svobody, výkon vazby), kpt. Štabrňák (kriminalistika), mjr. Tomášek (bojová a tělesná příprava). Dále byla vyučována psychologie a technika administrativy. Ve školním roce 1969/1970 ukončilo základní kurz celkem 54 posluchačů ve dvou třídách s celkovým průměrným prospěchem 2,8 a 1,8, přičemž výrazně lepší výsledky dosáhla třída posluchačů se středoškolským vzděláním.¹⁶

Poválečný vývoj nebyl příznivý pro návrat k humanistickým tradicím českého vězeňství. Po roce 1948 se vězeňská zařízení plnila odsouzenými za protikomunistický odpor. K těmto vězňům měli příslušníci SVS přistupovat

¹⁴ KDH, Rozkaz ministra spravedlnosti (RMS) č.1/1968 Sb. ze dne 22. prosince 1968, Převezení vězeňství z rezortu ministerstva vnitra do rezortu ministerstev spravedlnosti; Materiál pro kolegium MV dne 8. listopadu 1968; Organizace správy SNV pro Českou socialistickou republiku.

¹⁵ Tamtéž, RMS č. 1/1968 Sb., Příloha č. 1, Dohoda mezi ministerstvem vnitra a ministerstvy spravedlnosti o delimitačních opatřeních, souvisejících s provedením zákona ze dne 20. prosince 1968, č. 173 Sb., jímž se mění a doplňuje zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody; Informace náčelníka správy SNV pro ministra spravedlnosti ČSR, ze dne 14. června 1974, Plnění dohod mezi MV a MS, SNB a SNV.

¹⁶ IVVS, třídní knihy, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách v základních kurzech SNV v Ostrově n. Ohří z let 1968-1970.

Výcvikové středisko MV Sv. Jan pod Skalou (foto: KDH VS ČR).

Učitelský sbor SOŠ MV – uprostřed náčelník pplk. Václav Ladman (foto: KDH VS ČR).

Návrat k pedagogice a psychologii (1970-1989)

Po převedení vězeňství do působnosti MS byly hledány možnosti k naplňování požadavků zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a Řádu výkonu trestu odnětí svobody v nápravně výchovných ústavech se zřetelem na rozvíjení účinných způsobů zacházení s pachateli trestných činů na základě vědecky zdůvodněných a v praxi ověřených diagnostických a terapeutických metod. Tento nesnadný úkol řešil odbor nápravně výchovné činnosti (NVČ) Správy SNV ve spolupráci s Výzkumným ústavem penologickým (VÚP) SNV, který byl registrován v seznamu vědeckovýzkumných pracovišť Československé akademie věd (ČSAV). K tomu bylo zapotřebí přehodnotit a upravit dosavadní systém odborné přípravy v SNV. Již v roce 1969 byla projednávána nová koncepce školské soustavy v SNV, zahrnující rozšíření výuky v určitých směrech. V definitivní podobě byla vydána Rozkazem ministra spravedlnosti (RMS) č. 2/1970 Sb. o výchovném a vzdělávacím systému SNV ČSR, s účinností od 1.9.1970. I když v základním pojetí neopouští dobové ideologické schéma jsou v něm jednoznačně zdůrazněna odborná hlediska: „*Výchovný a vzdělávací systém Sboru nápravné výchovy ČSR vychází z jednotné školské soustavy. Výchova a vyučování jsou založeny na marxisticko-leninském světovém názoru, těsně spojeny se životem lidu a s praxí útvarů SNV a opírají se o nejnovější poznatky vědy, zejména v oblasti psychologie, pedagogiky a penologie.*“¹⁷ Nový výchovný a vzdělávací systém SNV byl budován tak, aby poskytoval příslušníkům SNV politické, odborné, všeobecné a v potřebné míře i vojenské vzdělání pro výkon systemizovaných funkcí. Pro každou funkci byly stanoveny kvalifikační požadavky z hlediska všeobecného a odborného vzdělání. K výkonu strážní služby a pomocných týlových služeb (47,3% funkcí) bylo požadováno základní vzdělání. Pro pracovníky v administrativních a odborných týlových funkcích bylo požadováno střední odborné vzdělání a pro výchovné pracovníky a starší referenty odborných služeb úplné střední odborné vzdělání (celkem 43,3% funkcí). Pro náčelníky oddělení, náčelníky útvarů SNV, jejich zástupce, náčelníky odborů Správy SNV a jejich zástupce a rovněž pro pedagogy, psychology a další odborné specialisty bylo požadováno vysokoškolské vzdělání (9,4% funkcí).

Ucelený resortní vzdělávací systém SNV zahrnoval v letech 1970 - 1980 různé formy politického vzdělávání a odborné přípravy. Z účasti na služební politické přípravě byli osvobozeni pouze příslušníci SNV, kteří studovali na středních a vysokých školách, pokud součástí studia byla výuka marxismu-leninismu. Politické vzdělávání v útvarech SNV bylo uskutečňováno formou:

- služební politické přípravy, jejíž obsahem byla problematika vědeckého komunismu v rozsahu základního stupně politického vzdělávání,

¹⁷ KDH, Zápis o poradě náčelníků odborů a sam. odd. správy SNV ČSR, konané dne 10.7.1969; RMS č. 2/1970 ze dne 22.1.1970 o výchovném a vzdělávacím systému Sboru nápravné výchovy ČSR.

- stranického vzdělávání, které bylo řízeno ÚV KSČ a územními stranickými orgány v rozsahu středního a vyššího stupně politického vzdělávání,
- studia základních dokumentů ÚV KSČ, Komunistické strany Sovětského Svazu, mezinárodního komunistického a dělnického hnutí, které bylo povinné pro všechny příslušníky SNV.

Výuka marxismu-leninismu a vědeckého komunismu byla zaměřena především na působení tzv. revizionistických, oportunistických a kontrarevolučních sil, ohrožujících vymoženosti socialismu. Cílem studia stranických dokumentů bylo vytváření negativních postojů k reformám z roku 1968 a propagace politických rozhodnutí KSČ v rámci tzv. normalizace společenských poměrů po okupaci armádami Varšavské smlouvy a k likvidaci tzv. protisocialistických a protisovětských sil. Od roku 1973 bylo politické vzdělávání v SNV centrálně řízeno odborem pro politickovýchovnou práci Správy SNV.¹⁸

V odborné přípravě byly uplatňovány následující formy vzdělávání a výcviku:

- nástupní kurz,
- střední odborná škola SNV,
- odborná škola SNV,
- studium na vysokých školách,
- speciální postgraduální studium,
- cyklus bojové, politické a odborné přípravy,
- odborně zdokonalovací školení a kurzy,
- různé formy doškolování, odborných stáží a seminářů výchovných pracovníků.

Nástupní kurz v rozsahu 7 týdnů (od 1.1.1976 prodloužen na 8 týdnů) byli povinni absolvovat všichni přijatí příslušníci SNV bez ohledu na předchozí stupeň dosaženého vzdělání, a to bezprostředně po přijetí do služebního poměru. Studium bylo internátní a učební plán požadoval osvojení základních znalostí a poznatků z marxismu-leninismu, československého socialistického práva, služební vojenské přípravy a odborné přípravy SNV. Posluchači kurzu skládali závěrečné zkoušky a kdo nevyhověl v řádných nebo opravných zkouškách, nemohl setrvat ve služebním poměru příslušníka SNV.

Střední odborná škola (SOŠ) SNV zabezpečovala přípravu pro středně velitelské funkce pro úsek ochrany a nápravně výchovné činnosti (NVČ). Výuka byla čtyřletá a zahrnovala dvouleté internátní a dvouleté dálkové studium. Učební plány obsahovaly všeobecně vzdělávací předměty, marxismus-leninismus, československé socialistické právo, penitenciární pedagogiku a psychologii, NVČ a její metodiku. Teoretická výuka byla spojována s praxí, a to formou řízených stáží u vybraných útvarů SNV. V závěru studia skládali posluchači maturitní zkoušky z pěti hlavních předmětů (český nebo slovenský jazyk, ruský jazyk, pedagogika, psychologie

¹⁸ KDH, Deset let politickovýchovného aparátu, Sborník materiálů z aktivu k 10. výročí založení politickovýchovného aparátu ve Sborech nápravné výchovy ČSR a SSR, Kuřim 20-21.10.1983.

a NVČ). Absolventi získali úplné střední vzdělání a na jeho základě byli jmenováni do první důstojnické hodnosti (podporučík).

Odborná škola SNV byla určena pro příslušníky SNV s dosaženým středoškolským a vysokoškolským vzděláním s výjimkou těch, kteří získali tento stupeň kvalifikace na SOŠ SNV a na Vysoké škole (VŠ) SNB nebo Akademii ministerstva vnitra SSSR. Studium bylo dálkové po dobu 18 měsíců (od roku 1986 po dobu 12 měsíců) a zahrnovalo výuku marxismu-leninismu, československého socialistického práva, penitenciární pedagogiky a psychologie, NVČ s metodikou a služební vojenskou přípravu. Posluchači skládali závěrečné zkoušky ze všech uvedených předmětů.

Studium na vysokých školách bylo umožňováno vybraným příslušníkům SNV, kteří se všestranně osvědčili ve výkonu služby, dosáhli středoškolského vzdělání a podle hodnocení nadřízených měli předpoklady k výkonu vyšších funkcí s vysokoškolskou kvalifikací. Největší počet příslušníků byl zařazován ke studiu na VŠ SNB (od roku 1979) a Vysoké škole politické ÚV KSČ. V menším rozsahu bylo umožňováno univerzitní studium na právnických, filozofických a pedagogických fakultách, popř. jiných vysokých školách.

Speciální postgraduální studium bylo vyžadováno u absolventů pedagogických a filozofických fakult, zařazených ve funkcích pedagogů a psychologů. Dvouletá výuka formou dálkového studia, organizovaného v součinnosti s Pedagogickou a Filozofickou fakultou UK v Praze, poskytla frekventantům rozšíření jejich vědomostí v oblasti penitenciární pedagogiky a psychologie s ohledem na aktuální požadavky NVČ.

Cyklus bojové, politické a odborné přípravy byl povinný pro všechny příslušníky SNV s výjimkou těch, kteří interně nebo dálkově studovali některý typ výše uvedených, příp. jiných škol. Zmíněný cyklus byl tříletý a měl zabezpečovat soustavné doplňování politických a odborných znalostí příslušníků SNV, a to s přihlédnutím k potřebám jednotlivých úseků činnosti SNV a vykonávaným funkcím.

Odborně zdokonalovací kurzy byly určeny pro příslušníky SNV, zařazených na středně velitelských funkcích (náčelníky oddělení a jejich zástupce). Obsah učebních plánů měl přispět k prohloubení řídicích a organizačních schopností a též pedagogických předpokladů pro výchovnou práci s podřízenými. Konání těchto kurzů zajišťovala Správa SNV v působnosti jednotlivých odborů v rozsahu 2-3 týdnů v pětiletých periodách.

Různé formy doškolování, odborných stáží a seminářů výchovných pracovníků byly zaměřeny na aktuální problémy NVČ s odsouzenými, k objasňování a popularizaci nejvhodnějších metodických postupů v převýchovném procesu s jednotlivými kategoriemi odsouzených a ke zvyšování pedagogických návyků a dovedností. Zejména byly pořádány:

- semináře k obsahové a metodické přípravě vychovatelů k výuce občanské výchovy u odsouzených. Programy pro jednotlivé kategorie odsouzených

byly zpracovány na Správě SNV a potřebnou metodickou pomoc vychovatelům poskytovali pedagogové útvarů SNV;

- obsahová a metodická příprava vychovatelů k provádění skupinového poradenství s odsouzenými. Tato metoda měla vést odsouzené k vlastnímu sebepoznání, nalezení pozitivních vlastností a realistickému vztahu k životu. K tomu byly dvakrát ročně organizovány Správou SNV týdenní kurzy pro vedoucí skupinového poradenství, kde přednášeli odborní pracovníci VÚP SNV a externisté z příslušných vědeckých pracovišť ČSAV a vysokých škol. Jednou za rok byly pořádány semináře vedoucích skupinového poradenství k výměně zkušeností a praktickému procvičování nových skupinových metod. V útvarech SNV napomáhali vychovatelům v přípravě jednotlivých zaměstnání se skupinami odsouzených pedagogové a psychologové;
- instrukčně metodická zaměstnání, porady a odborná školení výchovných pracovníků, prováděná v útvarech SNV pro vychovatele pod vedením náčelníků oddělení NVČ, pedagogů a psychologů. Pro tyto funkcionáře zabezpečovala Správa SNV jednotnou přípravu s přihlédnutím k diferencovanému výkonu trestu odnětí svobody u jednotlivých nápravně výchovných skupin a kategorií odsouzených;
- stáže pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků útvarů SNV na odborných pracovištích výchovných a léčebných zařízení státní zdravotnické správy (např. protialkoholních léčebnách, psychiatrických klinikách apod.) a u nejzkušenějších specialistů v jednotlivých útvarech SNV;
- poskytování odborné literatury z oblasti psychologie, pedagogiky, penologie, sociální práce, sociologie, právních a jiných vědních disciplín, a to především z knižního fondu VÚP SNV.

Smysluplnost a potřeba uvedených forem doškolování, odborných stáží a seminářů výchovných pracovníků (referentů režimu, vychovatelů, sociálních pracovníků, pedagogů a psychologů) byla potvrzena naléhavými potřebami praxe, vyplývajícími z narůstajícího počtu kriminálních recidivistů ve výkonu trestu odnětí svobody po roce 1970. Systematické a cílevědomé vzdělávání výchovných pracovníků umožnilo kladení náročnějších požadavků na jejich činnost, které se promítly do příslušných vnitřních předpisů, upravujících jejich funkční povinnosti.¹⁹

V letech 1970-1980 byly zabezpečovány nástupní kurzy, čtyřleté a osmnáctiměsíční odborné studium SNV ve vyčleněných prostorách **Střední**

¹⁹ KDH, Systém politického a odborného vzdělávání příslušníků Sboru nápravné výchovy ČSR 1981; Informace pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 22.9.1975, zpracovaná náčelníkem kádrového odboru správy SNV ČSR ze dne 18.9.1975; Rozkaz náčelníka správy (RNS) č. 21/1974 o zřízení funkce vychovatele v útvarech SNV ČSR, dislokovaných při věznicích; RNS č. 3/1975 o zásadách organizace a výkonu služby referentů režimu v NVÚ; RNS č. 23/1975 o činnosti pedagogů a psychologů ve Sboru nápravné výchovy ČSR; RNS č. 28/1975 o činnosti sociálních pracovníků ve Sboru nápravné výchovy. Emil VAŠÍČEK – Stanislav NEČAS, *Katedra nápravné výchovy na vysoké škole SNB*, in: Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1979, Praha 1979, s. 10-11.

Dušan JANÁK – Aleš KÝR, *Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948-1989*, in: Historická penologie č. 5/2004, Praha 2004, s. 1-5.

odborné školy SNB v Ostrově nad Ohří, která byla pobočkou Praporčické školy (PŠ) SNB v Brně. Kancelář vedení a kabinety SOŠ SNV, posluchárny a ložnice posluchačů se nacházely v samostatné budově. Jídelna, tělocvična a střelnice byla společná pro příslušníky SNB a SNV. V té době byl náčelníkem školy plk. JUDr. Jaroslav Grof a jeho zástupcem pro SNV pplk. Josef Urban. Na výuce se zejména podíleli: pplk. Josef Urban, mjr. Dostál, kpt. Žemlička, kpt. Žák, kpt. Kavka, npor. Dont, npor. Stanislav Urban, npor. Nierigyházky, por. Grünwald (odborná příprava), mjr. Sedlák, mjr. Kasal, mjr. Žamboch (bojová příprava), mjr. Dostál, por. Náchodský (tělesná příprava), mjr. Kovalčík (psychologie), mjr. Štafa, mjr. Kotva (československé socialistické právo), mjr. Novotný, mjr. Valenta, kpt. Mareš, ppor. Rohlíček, npor. Belán (základní politické znalosti, od roku 1971 marxismus-leninismus).²⁰

Všichni posluchači byli povinni dodržovat stanovený školní režim. Výuka začínala denně v 8.00 hodin a po jejím ukončení bylo nařízeno samostudium až do 16.00 hodin. K posilování zájmu posluchačů o výuku odborných předmětů využívali učitelé vhodné názorné pomůcky. Výklad problematiky výkonu vazby a trestu odnětí svobody byl doplňován promítáním filmů a barevných diapozitivů. Při výuce strážní služby bylo využíváno školní strážní stanoviště – věž, kterou posluchači postavili v osobním volnu k nácvičce rozdělení strážní směny, zavádění a střídání stráží. Ke spojování teorie s praxí se osvědčily exkurze v útvech SNV Ostrov n. Ohří, Horní Slavkov, Žaclěř, Libkovic, Stráž p. Ralskem, Hradec Králové a Valdice. V době osobního volna bylo možno opustit školský prostor, avšak nejdéle do 22 hodin. K účelnému využití volného času byla podporována sportovní činnost. Posluchači měli možnost hrát volejbal, stolní tenis, minikopanou a využívat tělocvičnu, zejména za účelem posilování. Vedle toho se podíleli také na brigádnické činnosti pro potřeby školy (např. vybudování parkoviště) a tzv. družebních národních podniků.²¹

V období od 19.1.1970 do 1.7.1980 ukončilo nástupní kurz SNV celkem 4.738 posluchačů, z toho 354 žen (7,5%). Nejvyšší počet byl zaznamenán v letech 1972-1973, kdy nástupním kurzem prošlo 1.417 příslušníků. Průměrný počet posluchačů v jedné třídě činil 25 příslušníků. Nejlepších výsledků dosahovaly vždy ženy. Při závěrečných zkouškách dosáhla třída žen v nástupním kurzu ve dnech 1.8. až 23.9.1978 celkového průměrného prospěchu 1,3. Druhý nejlepší výsledek byl zaznamenán ve dvou třídách žen v nástupním kurzu, konaném ve dnech 7.8. až 22.9.1972, a to s celkovým průměrným prospěchem 1,4. Naproti tomu muži dosáhli nejlepšího celkového průměrného prospěchu 1,8 v nástupním kurzu, konaném v době od 5.2. do 31.7.1979. Nejhorší celkový průměrný prospěch 2,9 byl zjištěn u třídy mužů nástupních kurzů v roce 1970 a 1972.²²

²⁰ IVVS, třídní knihy, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách v nástupních kurzech SNV v Ostrově n. Ohří z let 1970-1980.

²¹ Stanislav URBAN, *Zásada názornosti při výuce*, in: Bezpečnost č. 18, r. 28, Praha 1974, s. 6.
Libuše DRŠKOVÁ, *Za koalitu výchovné práce*, in: Bezpečnost č. 26, r. 27, Praha 1973, s. 5.

²² IVVS, třídní knihy, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách v nástupních kurzech SNV v Ostrově n. Ohří z let 1970-1980.

V roce 1970 bylo zařazeno prvních 19 vybraných příslušníků do kombinovaného studia čtyřleté SOŠ SNV (studijní obor: 15-2-02 – vychovatelství). Po dvouletém internátním studiu pokračovali dálkově. Každý měsíc přijížděli posluchači do Ostrova n. Ohří na třídní přednášky a prověrky znalostí. Na závěr každého školního roku skládali ročníkové zkoušky. V květnu 1974 započaly maturity písemnými pracemi z českého a ruského jazyka a v červnu, po měsíčním soustředění, pokračovaly ústní zkouškou z českého a ruského jazyka, nápravné výchovy s metodikou a volitelného předmětu (pedagogika nebo psychologie). Maturitní zkoušku složili 2 příslušníci s vyznamenáním (M. Kot z útvaru SNV Vinařice a F. Paukner z útvaru SNV Ostrov n. Ohří) a 6 příslušníků s velmi dobrým prospěchem. Jejich třídním učitelem byl kpt. František Dont. V červenci téhož roku absolvovali závěrečnou zkoušku první posluchači osmnáctiměsíčního odborného dálkového studia pro středoškoláky a vysokoškoláky. Z 25 posluchačů prospělo s vyznamenáním 6 příslušníků a velmi dobře 10 příslušníků.²³

K rozšíření kapacity SOŠ SNV byla dne 9.9.1975 zřízena v útvaru SNV Valdice elokovaná třída osmnáctiměsíčního odborného studia pro 40 příslušníků z Východočeského kraje. Dne 16.3.1977 zde absolvovalo 34 příslušníků z útvarů SNV Valdice, Mladá Boleslav, Pardubice, Hradec Králové a Žaclěř, z nichž 13 prospělo s vyznamenáním a 10 velmi dobře. Celkový průměrný prospěch třídy dosáhl hodnocení 1,9. Výuku zajišťovali učitelé z Ostrova n. Ohří, pplk. Urban, mjr. Kavka, mjr. Vavřinec a mjr. Musil (nápravná výchova s metodikou). Dále funkcionáři a specialisté útvaru SNV Valdice por. dr. Vojtíšek (marxismus-leninismus), mjr. Olbrich (bojová a tělesná příprava), kpt. Sedláček (psychologie), por. Sedláček (pedagogika). Učitelský sbor doplňoval JUDr. Urbanec z Okresní prokuratury Jičín (československé socialistické právo) a pracovník OV KSČ Mundil (marxismus-leninismus). Funkci třídního učitele vykonával por. Vladimír Sedláček. Studium probíhalo formou třídního soustředění v měsíčních intervalech. Učebna s potřebným školním vybavením byla zřízena ve velitelské budově. Vzhledem k tomu, že budova, v níž se nacházely ubytovací prostory, byla ve stádiu rekonstrukce, bylo nutno vyčlenit vhodné místnosti pro ubytování dojíždějících posluchačů. Stravování bylo zajišťováno v jídelně útvaru. Do roku 1980 byly postupně zřízeny další elokované třídy v útvarech SNV Heřmanice, Pardubice a Ostrov n. Ohří. Ve všech třídách tohoto typu absolvovalo výukový cyklus celkem 150 příslušníků.²⁴

V souvislosti se zrušením pobočky PŠ SNB Brno v Ostrově n. Ohří byla dne 13.10.1980 uzavřena Dohoda mezi federálním ministrem vnitra ČSSR doc. PhDr. Jaromírem Obzinou, CSc. a ministrem spravedlnosti ČSR JUDr. Janem

²³ Libuše DRŠKOVÁ, *Maturity*, in: *Bezpečnost*, č. 18, r. 28, Praha 1976, s. 6.

²⁴ Vladimír SEDLÁČEK, *Studijní experiment se vydařil*, in: *Zpravodaj SNV ČSR*, květen 1977, Praha 1977, s. 40-41.

Vladimír ŠAROCH, *Nad novým služebním předpisem*, in: *Zpravodaj SNV ČSR*, říjen 1980, Praha 1980, s. 3.

Oldřich KAVKA, *S novým školním rokem*, in: *Zpravodaj SNV ČSR*, říjen 1981, Praha 1981, s. 3.

Němcem. V textu Dohody bylo stanoveno, že odborná příprava příslušníků SNV bude zabezpečována v PŠ SNB Brno – **pobožce Zastávka u Brna**. Zde bylo vyčleněno 8 učeben a ubytovací prostory pro 220 osob s tím, že posluchači z řad SNV mohou používat veškerá zařízení školy. Stanovená kapacita měla být každoročně upřesňována náčelníkem Správy SNV v součinnosti s náčelníkem správy pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost FMV. Finanční a materiální zabezpečení posluchačů po dobu studia upravovala zvláštní hospodářská smlouva, uzavřená mezi ministerstvem spravedlnosti (MS) ČSR a Federálním ministerstvem vnitra. Všichni posluchači byli po dobu studia podřízeni náčelníku pobočky PŠ SNB, kterým byl pplk. PhDr. Štefan Petráš. Jeho zástupcem pro SNV byl jmenován mjr. Oldřich Kavka, který řídil katedru SNV. Zároveň byl členem štábu a pedagogické rady náčelníka pobočky PŠ SNB a zabezpečoval styk mezi Správou SNV a PŠ SNB Brno.²⁵

Přemístění SOŠ SNV z Ostrova n. Ohří do Zastávky u Brna bylo zahájeno již v únoru 1980. Školní budovy byly v této době ještě z části ve výstavbě, neboť vznikaly rekonstrukcí bývalé vily a objektu hornického učiliště z 50. let. Na stavebních úpravách včetně areálu pro tělovýchovnou a sportovní činnost se brigádnicky podíleli též posluchači SNV. Také utváření učitelského sboru nebylo bez potíží. K obsazení 6 plánovaných učitelských míst přešli z Ostrova n. Ohří pouze pplk. Štafa, mjr. Dostál, mjr. Dont a kpt. Urban. Výuka všeobecně vzdělávacích předmětů, hlavně českého a ruského jazyka musela být zajištěna novými zaměstnanci. Předmět psychologie přednášela mjr. PhDr. Marie Sotolářová, která přešla z útvaru Nové Sedlo. Kmenovým učitelům katedry SNV vypomáhali též učitelé z řad příslušníků SNB.

Personální situace učitelského sboru se stabilizovala přidělováním nových bytů v Brně. Práce učitelů byla velmi náročná, neboť učili kolem 30 hodin týdně a průměrný počet posluchačů v jednotlivých třídách se zpočátku zvýšil oproti stavu v Ostrově n. Ohří z 26 na 34 posluchačů. Zásluhou stávajících i bývalých učitelů katedry SNV byly připraveny nové učebnice, které nahradily zastaralé a nevyhovující. Při pořizování názorných pomůcek pomáhaly též útvary SNV, nejvíce Brno, Kuřim, Valdice a Vinařice. Výuku základů kriminalistiky v rámci odborné přípravy obohatilo využívání specializované učebny SNB, vybavené audiovizuálními prostředky. Školní řád byl jednotný pro příslušníky SNV a SNB a oproti dennímu režimu v Ostrově n. Ohří byl přísnější. V mimoškolní době bylo pondělí vyhrazeno samostudiu a odpočinku. Úterý a středa byly vyčleněny pro politickou práci a pouze ve čtvrtek byly povoleny vycházky mimo areál školy. V pátek končila výuka již v 11,10 hodin, následoval oběd a odjezd posluchačů domů.²⁶

²⁵ KDH, Dohoda o zabezpečení vzdělávání příslušníků SNV ve školách SNB uzavřená mezi FMV a MS ČSR ze dne 13.10.1980.

²⁶ Libuše DRŠKOVÁ, *Zastávka v Zastávce*, in: Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1981, Praha 1981, s. 8-11.

V letech 1980-1981 ukončilo nástupní kurz celkem 530 posluchačů, z toho 35 žen. Průměrný počet posluchačů ve třídě činil 29 osob. Celkový průměrný prospěch jednotlivých tříd se pohyboval od hodnocení 1,7 do 2,4. Poslední nástupní kurz ve 3 třídách ukončilo dne 27. dubna 1982 celkem 87 posluchačů, z toho 9 žen. V únoru 1981 byla zahájena nová forma externího studia – jednooborové studium marxismu-leninismu v trvání 8 měsíců. Studium probíhalo ve čtyřech třídách, zřízených v Zastávce u Brna a útvech SNV Ostrov n. Ohří, Valdice a Heřmanice. Do I. běhu bylo povoláno celkem 141 příslušníků SNV. V únoru 1982 byl zahájen II. běh, kterého se zúčastnilo celkem 121 příslušníků SNV, z toho 84 žen. V červnu 1981 se konaly v Zastávce u Brna maturity posluchačů čtyřletého středního odborného studia SNV, které měly úspěšný průběh.²⁷

V rámci reorganizace pracovišť PŠ SNB Brno bylo ve dnech 5.-8. dubna 1982 realizováno přemístění SOŠ SNV ze Zastávky u Brna do školského areálu PŠ SNB **Brno – Bohunice**. Za tímto účelem byla vyčleněna samostatná šestipatrová budova, kde se nacházely kanceláře učitelů, společenské místnosti, 8 učeben včetně specializované učebny, upravené jako operační středisko. K ubytování posluchačů sloužily čtyřlůžkové pokoje o celkové kapacitě 220 míst. Náčelníkem PŠ SNB Brno byl plk. PhDr. Leopold Liškář, CSc. (později mjr. JUDr. Břetislav Pořízka) a jeho zástupcem pro SNV zůstal pplk. Oldřich Kavka. Katedru SNV řídil mjr. Karel Grünwald, výuku odborných předmětů zajišťovali učitelé npor. Antonín Číhal, kpt. Karel Dostál, kpt. Rudolf Huřka, mjr. PhDr. Marie Sotolářová, npor. JUDr. Jiří Šebek, mjr. Stanislav Urban a výuku všeobecných předmětů učitelé PŠ SNB. V roce 1985 bylo zřízeno funkční místo náčelníka studijního útvaru, kterým se stal kpt. Milan Šnajdr. V souladu s požadavkem Správy SNV byl průběžně přehodnocován obsah nástupních kurzů a doplňován o učivo, vyplývající z nových služebních předpisů (organizační řády správy a útvarů SNV, úprava služebního poměru, peněžních a naturálních náležitostí, vyřizování stížností aj.) a zavádění nových technických prostředků (operační středisko, signálně zabezpečovací technika, služební kynologie aj.). Tím došlo k navýšení učebních hodin a současně i k prodloužení tohoto kurzu z 8 týdnů na 9 týdnů. Aktualizace osnov se dotkla též čtyřletého studijního oboru s maturitou, a to úpravou v odborných předmětech: nápravná výchova s metodikou, bojová a tělesná příprava, psychologie a pedagogika.²⁸

²⁷ IVVS, třídní knihy, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách v nástupních kurzech SNV v Zastávce u Brna z let 1980-1982.

KDH, Informace pro jednání vedení správy SNV ČSR dne 29.3.1982, zpracovaná náčelníkem kádrového odboru správy SNV ČSR ze dne 24.2.1982.

O. KAVKA, citované dílo, s. 3.

²⁸ KDH, Materiál pro štáb náčelníka správy SNV dne 12.11.1982, Zhodnocení obsahu studia příslušníků SNV na Vysoké škole SNB a Střední odborné škole SNV a v nástupních kurzech; Podklady pro náčelníka správy SNV ČSR plk.RSDr. Jaroslava Konečného pro návštěvu ve SOŠ SNV u příležitosti slavnostního vyřazení absolventů školy v r. 1985.

Posluchači byli povinni dodržovat školní řád. Budiček byl 05.30 hodin, dále následovala osobní hygiena, úklid, snídaně a ranní rozvod do zaměstnání. Dopolední vyučování začínalo v 7.00 hodin a trvalo 5 vyučovacích hodin. Od 11.15 hodin do 12.10 hodin byla polední přestávka na oběd a poté následovaly 2 hodiny odpoledního vyučování. Ve čtvrtek bylo vyučování o 1 hodinu delší a v pátek se nekonalo. Další 2 hodiny byly určeny k samostudiu a zájmové činnosti. Od 15.45 hodin do 21.30 hodin bylo osobní volno s možností vycházek mimo prostor školy. Do roku 1987 byly vycházky jen 2x týdně – v úterý a čtvrtek a v následujících letech každý den. Večerka byla stanovena na 22.00 hodin. Každý pátek odjížděli posluchači domů, pokud nebyli zařazeni v dozorčí službě PŠ SNB. Návrat do školy byl stanoven do 24.00 hodin v neděli. Jedenkrát měsíčně se mohli posluchači vrátit až v pondělí. V rámci zájmové činnosti byl zřízen kroužek akvaristiky, kulturistiky a fotokroužek. Pravidelně byly promítány filmy ve školním kině a ke sportovní činnosti sloužil tělovýchovný areál, tělocvičny, místnosti pro judo a stolní tenis. K dispozici byla i sauna. Vedle sportovních soutěží a turnajů byly organizovány zájezdy a brigádnická činnost v rámci patronátní smlouvy s JZD Tuřany. Posluchači se ve volném čase také podíleli na údržbě a drobných opravách zařízení školy.²⁹

V letech 1982 – 1989 ukončilo nástupní kurz celkem 2.809 posluchačů, z toho 269 žen. Nejvíce absolvovalo v roce 1985, a to 540 posluchačů. Nejvíce žen bylo zaznamenáno v roce 1989, a to 56 posluchaček. Průměrný počet v jedné třídě činil 28 posluchačů. V průběhu výše uvedeného období ukončilo nástupní kurz s prospěchem výtečně a velmi dobře celkem 1.809 posluchačů, tj. 64% z celkového počtu zařazených.³⁰ Po přemístění SOŠ SNV do Brna pokračovalo v maturitním studiu (studijní obor: 15-2-02-vychovatelství) celkem 120 posluchačů, a to v I. ročníku 31, ve II. ročníku 31, ve II. ročníku 29 a ve IV. ročníku také 29 posluchačů. Ve dnech 20.4. až 22.4.1982 vykonali posluchači IV. ročníku písemné maturitní zkoušky z českého a ruského jazyka. Ústní maturitní zkoušky probíhaly od 21.6. do 24.6.1982 ze čtyř předmětů: českého jazyka a literatury, ruského jazyka, nápravné výchovy s metodikou a volitelného předmětu (psychologie nebo pedagogiky). K dosažení co nejlepších výsledků byli posluchači během studia motivováni třístupňovým systémem výhod (preferencí), udělovaných v závislosti na dosaženém studijním průměru a dobrém chování. Při průměrném prospěchu do 1,5 jim byl udělen finanční dar do výše 600,- Kč (za každý semestr), každý den měli možnost vycházky až do 24.00 hodin a jednou měsíčně získali navíc 1 pracovní den k odjezdu domů. Menší výhody bylo možno získat při studijním průměru do 1,75 a 2,00. Jakmile se prospěch zhoršil, byly výhody odnímány. Při dostatečném prospěchu (4,00) mohl být posluchač kázeňsky potrestán, zařazen do doučovacího kroužku v rozsahu

²⁹ KDH, Informace pro vedení správy SNV dne 10.5.1982 o přípravě maturit a vyřazení posluchačů SOŠ SNV, zpracovaná náčelníkem kádrového odboru správy SNV ze dne 5.5.1982.

Miroslav MAŤÁTKO, *V lavici i za katedrou*, in: Zpravodaj SNV ČSR č. 2/1988, Praha 1988, s. 8-10.

³⁰ IVVS, třídní knihy, třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách v nástupních kurzech SNV v Brně-Bohunicích z let 1982-1989.

1 hodiny týdně a byl vyrozuměn příslušný náčelník útvaru SNV. V průběhu školního roku 1984/1985 bylo ve středoškolském odborném studiu zařazeno celkem 115 posluchačů, z toho v I. ročníku 33, ve II. ročníku 26, ve III. ročníku 27 a ve IV. ročníku 29 posluchačů. Slavnostní vyřazení maturantů se konalo dne 28.6.1985. Maturity jubilejního XV. běhu probíhaly ve dnech 20.6. až 23.6.1988. Ze 34 původně zařazených posluchačů složilo maturitní zkoušku 32 posluchačů, kteří byli dne 24.6.1988 slavnostně vyřazeni a jmenováni do první důstojnické hodnosti – podporučík. Při této příležitosti byl katedře SNV propůjčen Prapor ministra spravedlnosti k ocenění dlouholeté a záslužné činnosti učitelského sboru. Od založení SOŠ SNV bylo vyřazeno celkem 397 posluchačů.³¹

V letech 1970-1989 ukončilo 18ti-měsíční (od roku 1986 12ti-měsíční) dálkové studium na odborné škole SNV celkem 2.600 posluchačů, kteří tímto splnili podmínku k získání důstojnické hodnosti. Pro příslušníky SNV, zařazené na důstojnických funkcích bez předepsaného odborného vzdělávání bylo v roce 1977 nařízeno vykonání důstojnické zkoušky. Tyto zkoušky byly nejprve vykonávány ve vybraných útvarech SNV (Praha, Plzeň, Valdice, Olomouc) a od roku 1987 v SOŠ SNV Brno. Zkouška byla ústní a zahrnovala část politickou (vybrané stati marxismu-leninismu), odbornou služební (zákon o výkonu trestu odnětí svobody, zákon o služebním poměru a prováděcí předpisy) a odbornou speciální (vnitřní předpisy, upravující výkon jednotlivých služeb v SNV podle funkčního zařazení frekventanta). Do konce listopadu 1989 vykonalo tyto zkoušky celkem 850 příslušníků.³²

Ve sledovaném období byla odborná příprava příslušníků SNV limitována podmínkami politické normalizace po roce 1969, která plně dolehla na vězeňství v roce 1980 a projevila se zejména zřízením politickovýchovného aparátu SNV v roce 1973 a zrušením VÚP SNV v roce 1979, který až do té doby plnil významnou funkci badatelského a metodického centra českého vězeňství. I v těchto náročných podmínkách se snažila většina učitelů katedry SNV připravovat posluchače po stránce teoretické i praktické profesionálně, bez zbytečných politických proklamací. Cílem předmětu nápravná výchova s metodikou bylo uplatňování metod, forem a prostředků nápravně výchovné činnosti individuálním způsobem na základě výchovných (reedukačních) programů, zpracovávaných na jednotlivé odsouzené podle výsledků psychologického vyšetření (diagnózy a prognózy) a sociální anamnézy. Při výuce služební přípravy bylo školeny správné používání

³¹ M. MATĚJKA, citované dílo, s.8-10.

Bohumila PEROUTKOVÁ, *Maturita dospělých*, in: Zpravodaj SNV ČSR 5/1988, Praha 1988, s. 6-8.

Bohumila PEROUTKOVÁ, *Významné ocenění*, in: Zpravodaj SNV ČSR 4/1988, Praha 1988, s. 2.

KDH, Podklady pro náčelníka správy SNV ČSR plk.RSDr. Jaroslava Konečného pro návštěvu ve SOŠ SNV u příležitosti slavnostního vyřazení absolventů školy v r. 1985.

³² KDH, Návrh zásad provádění důstojnické zkoušky s návrhem rozkazu ministra spravedlnosti ČSR, materiál pro vedení náčelníka správy SNV ČSR dne 14.3.1977, předložený náčelníkem kádrového odboru; Návrh koncepce vzdělávání VS ČR, materiál pro gremiální poradu generálního ředitele VS ČR dne 29.6.1993 předložený ředitelem IV VS Brno.

donucovacích prostředků a služební zbraně s ohledem na dodržování zákonných, taktických a technických podmínek. Prosazení studijního oboru vychovatelství bylo zcela novým prvkem ve vzdělávání a výcviku příslušníků SNV a umožnilo absolventům využít získané vědomosti z pedagogiky a psychologie při zacházení s odsouzenými v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Mnohé z nich zároveň motivovalo k pokračování ve studiu na vysokých školách v oborech, využitelných ve vězeňství.³³

Mjr. Oldřich Kavka při výuce odborné přípravy (foto: KDH VS ČR).

³³ Marie SOTOLÁŘOVÁ, *Penitenciární psychologie I.*, učební text pro SOŠ SNV, Praha 1984.
Jiří MEZNÍK a kol., *Penitenciární psychologie II.*, učební text pro SOŠ SNV, Praha 1985.
Kol., *Služební příprava příslušníků SNV*, učební text pro SOŠ SNV, Praha 1988.

Posluchači nástupního kurzu SNV v roce 1971 (foto: KDH VS ČR).

Maturity v SOŠ SNV Ostrov n. Ohří v roce 1978 (foto: KDH VS ČR).

Objekty SOŠ SNV v Zastávce u Brna (foto: KDH VS ČR).

Vstup do areálu SPŠ MV Brno (foto: KDH VS ČR).

Objekt SOŠ SNV Brno (foto: KDH VS ČR).

Učitelský sbor SOŠ SNV Brno v roce 1988 (foto: KDH VS ČR).

Návrat k profesní etice (1990-1995)

Na základě politických a společenských změn po 17. listopadu 1989 a ve smyslu zákonů č. 169/1990 Sb. a 546/1990 Sb. procházeli všichni příslušníci SNV prověrkami odborné a morální způsobilosti, v jejichž důsledku bylo propuštěno ze služebního poměru cca 400 příslušníků. Snížením početního stavu o dalších 1000 příslušníků, kteří ukončili dobrovolně služební poměr z nejrůznějších důvodů se dostala do popředí otázka výběru, odborné přípravy a stabilizace vězeňského personálu.³⁴ Vzhledem k nové koncepci českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel a návratu k humanistickým a penitenciárním tradicím byl přehodnocen dosavadní systém vzdělávání a výcviku příslušníků SNV a připraveno nové obsahové zaměření. Dlouhodobé a intenzivní služebně politické ovlivňování příslušníků SNV podle ideologických cílů a politických zájmů KSČ negativně působilo na jejich hodnotový systém, postoje k zastáncům lidských práv a vědomí mravní odpovědnosti při výkonu služby. Z tohoto důvodu a v souladu s požadavky nové koncepce českého vězeňství se stává cílem odborné přípravy vězeňského personálu: *„sebevědomý, iniciativní, cílevědomý, mravně autonomní odborník se zájmem o svou profesi, schopný se samostatně rozhodovat a pro své klienty modelovat zralé, tj. odpovědné prosociální chování.“* Naplňování tohoto cíle bylo spatřováno ve vybudování systému celoživotního odborného vzdělávání za předpokladu, že *„Dobře vycvičený personál, který je schopen lidsky porozumět vězňům, jenž má ve své péči, ochoten jim naslouchat a hovořit s nimi, může vykonat zázraky při vytvoření dobré vězeňské atmosféry. Taková atmosféra je vždy také sama o sobě provořadým bezpečnostním opatřením.“*³⁵

V letech 1990-1992 pokračovalo odborné vzdělávání v SOŠ SNV Brno. Na základě smlouvy mezi ředitelem Ústředních služeb SNV a ředitelem SOŠ SNB v Brně bylo poskytnuto pro základní a střední odborné vzdělávání příslušníků SNV ubytování a stravování pro 220 posluchačů a 8 učeben, včetně potřebného materiálního zabezpečení pro výuku.³⁶ Novým náčelníkem, později ředitelem (od června 1991) se stal mjr. JUDr. Ján Lazár a učitelský sbor zůstal v předchozím složení. Všichni členové katedry SNV mimo náčelníka, jeho zástupce a pracovníce

³⁴ Zákon č. 169/1990 Sb., o občanských komisích, působících v resortech Ministerstva vnitra a o změně a doplnění zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, ve znění zákonů č. 63/1983 Sb., a č. 74/1990 Sb.

Zákon č. 546/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Ladislav KOCKA, *Rozhovor s ministrem spravedlnosti ČR JUDr. Jiřím Novákem*, in: České vězeňství 0/1992, Praha 1992, s. 4.

³⁵ *Perspektivy Vězeňské služby v České republice – souhrn koncepčních záměrů*, příloha časopisu České vězeňství 4/1996, Praha 1996, s. 11.

Helmut GONSA, *Posudek experta Rady Evropy ze dne 20.2.1992*, in: Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, příloha časopisu České vězeňství č. 1/1998, Praha 1998, s. 58.

³⁶ KDH, Smlouva o finančním a materiálním zabezpečení základního a středního odborného vzdělání příslušníků SNV v SOŠ SNB MV ČR Brno s účinností od 17.6.1991.

studijního úseku byli příslušníky SNB. Nástupní kurz absolvovalo v roce 1990 celkem 190 posluchačů, z toho 23% žen. Při závěrečných zkouškách téměř 50% posluchačů prospělo výtečně a velmi dobře. V dubnu 1990 došlo k aktualizaci osnov nástupních kurzů zejména nahrazením marxismu-leninismu společensko-vědními disciplínami a od 1.1.1992 byly kurzy diferencovány do dvou skupin. Pro příslušníky se základním a středním vzděláním byl zřízen kurz v délce 9 týdnů, který kromě klasických předmětů nově zahrnoval společenské vědy s důrazem na sociologii a společenskou výchovu. Pro příslušníky s úplným středním a vysokoškolským vzděláním byl zřízen nástupní kurz v délce 5 týdnů, s důrazem na penitenciární psychologii a pedagogiku. Nově byla zařazena etika, estetika, historie vězeňství a problematika společenského poslání SNV. V průběhu roku 1992 ukončilo nástupní kurzy celkem 801 posluchačů, z toho v devítitýdenním 425 osob a v pětítýdenním 376 osob. Obsahové změny ve výuce se obdobně dotkly též jednoletého dálkového studia i čtyřletého studia s maturitou. V roce 1992 ukončilo jednoleté studium celkem 156 posluchačů a ve 3 ročnících čtyřletého studia pokračovalo 77 posluchačů. S otevřením dalšího ročníku se již nepočítalo, neboť k získávání středoškolského vzdělání s maturitou byla dávana přednost studiu v rámci veřejného školství.³⁷ Reformní vývoj zásadním způsobem vymezily požadavky na vězeňský personál, vyplývající ze zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci, zejména diferencované povinnosti a úkoly vězeňské strážce, justiční strážce a správní služby.³⁸

Dne 15.1.1992 byl zřízen **Institut vzdělávání (IV) SNV ČR**, který měl postavení samostatného útvaru SNV, nadále dislokovaného v areálu PŠ SNB Brno – Bohunice. Na základě dohody z roku 1980 měl IV SNV, jako nástupnická organizace SOŠ SNV k dispozici ubytovací kapacitu pro posluchače v počtu 220 lůžek, 8 učeben (z toho 1 specializovaná), tělocvičnu a potřebný počet kanceláří. Funkci ředitele dočasně vykonával mjr. JUDr. Ján Lazár, kterého dnem 1.8.1992 vystřídal Vladislav Vaňák. V té době zajišťovalo veškerou výuku 5 učitelů PŠ SNB: plk. JUDr. Karel Grünwald, pplk. JUDr. Karel Dostál, mjr. JUDr. Jiří Šebek, kpt. PhDr. Miloslav Jůzl, mjr. Mgr. Rudolf Hufka a 2 učitelé SNV: kpt. JUDr. František Čada a kpt. PhDr. Zuzana Kalivodová.³⁹

Na základě zákona č. 555/1992 Sb. byla zřízena Vězeňská služba (VS) ČR jako nástupnická organizace zrušeného SNV. V souladu s novým organizačním řádem VS ČR byla v roce 1993 upravena organizace IV VS, zřízen sekretariát ředitele, úsek ekonomický, úsek studijní a učitelský sbor. Ředitel přímo řídil svého zástupce,

³⁷ KDH, Systém odborného vzdělávání příslušníků SNV ČR, obsah studia, personální a materiální zabezpečení, Zpráva pro vězeňskou komisi ČNR z roku 1992.

KDH, Vývoj výchovně vzdělávací soustavy v býv. SNV ČR, podklad personálního odboru GŘ VS k návrhu koncepce odborného vzdělávání ve VS ČR z roku 1993, s. 7.

IV VS, třídní knihy a třídní výkazy nástupních kurzů SNV z roku 1990.

³⁸ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ze dne 17.11.1992.

³⁹ KDH, RMS č. 3/1992 o zřízení Institutu vzdělávání Sboru nápravné výchovy ČR, ze dne 15.1.1992; Vývoj výchovně vzdělávací soustavy v býv. SNV ČR, podklad personálního odboru GŘ VS k návrhu koncepce odborného vzdělávání ve VS ČR z roku 1993, s. 5-6.

sekretariát a vedoucího učitelského sboru. Byl oprávněn k vydání vnitřního řádu, kterým stanovil denní režim, ubytovací, stravovací a zdravotní podmínky posluchačů a zkušební řádu k hodnocení studijních výsledků. Poradním orgánem ředitele IV VS k posuzování profesionální úrovně uchazečů o místo v učitelském sboru se stala atestační komise, složená z vybraných odborníků VS a pedagogických pracovníků vysokých škol.⁴⁰ V rámci organizačního uspořádání IV VS bylo systemizováno 15 pracovních míst (včetně vedení, studijního a ekonomického oddělení), z toho 6 míst odborných učitelů. Na výuce se podílelo dalších 5 učitelů Střední policejní školy (SPŠ) MV Brno Bohunice. Definitivnímu zařazení učitelů předcházelo atestační řízení, které se uskutečnilo dne 25.5.1993. Atestační komise, jmenovaná generálním ředitelem VS ČR z řad funkcionářů VS a zástupců Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, potvrdila ve funkci učitele kpt. PhDr. Zuzanu Kalivodovou, PhDr. Jana Šopka, Mgr. Soňu Haluzovou a kpt. JUDr. Františka Čadu, kteří byli zaměstnanci VS a schválila převedení učitelů SPŠ MV mjr. JUDr. Jiřího Šebka, plk. JUDr. Karla Grünwalda, mjr. PhDr. Miloslava Jůzla a pplk. Karla Dostála do pedagogického sboru IV VS. Zástupcem ředitele byl dočasně pověřen kpt. PaedDr. Jiří Smetana, funkci odborného referenta sekretariátu vykonávala npor. Tamara Mojžíšová, funkci vedoucí studijního oddělení por. Ing. Drahomíra Malá a do funkce ekonoma byli přijati Alena Křivánková a Ing. Jan Brančík. Na vytváření potřebných podmínek pro výuku výpočetní techniky měl velkou zásluhu Ing. Jan Kristýn. V prostorách, které IV VS pronajímala SPŠ MV, prováděly úklid Alena Kotlánová a Jarmila Horáčková.⁴¹

Usnesením branného a bezpečnostního výboru Parlamentu ČR ze dne 17.2.1993 bylo uloženo zpracování koncepce vzdělávání příslušníků a občanských pracovníků VS. Plnění tohoto úkolu se ujala pracovní skupina odborníků IV VS pod vedením ředitele V. Vaňáka. Návrh koncepce byl podroben oponentnímu řízení v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) MS, Policejní akademii Policie ČR a na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po zapracování připomínek byla koncepce vzdělávání přijata a postupně realizována. Prvním krokem bylo zavedení diferencovaných nástupních kurzů pro příslušníky a občanské pracovníky VS. Se zřetelem na jednotlivé kategorie zaměstnanců bylo zřízeno 5 typů nástupních kurzů: typ A – pro strážní a eskortní službu, typ B – pro dozorce oddělení výkonu vazby a trestu, typ C – pro justiční stráž, typ D – pro specialisty správní služby, typ E – pro referenty (úředníky) správní služby.

V *nástupním kurzu typu A* v délce 10 týdnů byla vyučována služební příprava, právo, psychologie, pedagogika, sociologie, bojová příprava a tělesná příprava. Hlavní důraz byl kladen na služební přípravu, tj. znalost zákonů a předpisů,

⁴⁰ Tamtéž, Nařízení generálního ředitele (NGŘ) VS ČR č. 24/1993, kterým se vydává organizační řád Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky, ze dne 2.7.1993.

⁴¹ Tamtéž, Vývoj výchovně vzdělávací soustavy v býv. SNV ČR, podklad personálního odboru GŘ VS k návrhu koncepce odborného vzdělávání ve VS ČR z roku 1993, s. 6-7; Výpočetní technika, návrh Institutu vzdělávání VS ČR Brno, březen 1993; Protokol o atestačním řízení ze dne 25.5.1993, č.j. GR 89/249-202/93.

souvisejících s výkonem služby, správné používání donucovacích prostředků a fyzickou přípravu. V humanitních předmětech (pedagogika, psychologie a sociologie) byli posluchači seznamováni s poznatky, využitelnými ve služební praxi.

V *nástupním kurzu typu B* v délce 12 týdnů byly vyučovány stejné předměty jako u typu A, ale více vyučovacích hodin bylo věnováno pedagogice a psychologii z hlediska zacházení s vězni. Navíc byly zavedeny předměty křesťanská etika, základy managementu a základy a obsluha výpočetní techniky.

Součástí uvedených nástupních kurzů byla řízená praxe. První část měl absolvovat nový příslušník během měsíce ve věznici, do které nastoupil. Zde se seznámil se všemi pracovišti, aby měl představu o činnosti věznice. Druhá část řízené praxe pokračovala v nástupním kurzu a třetí část v určených věznicích – u typu A v délce 1 měsíce, u typu B v délce 2 měsíců. Řízená praxe probíhala pod dohledem školitelů, kteří poskytovali též zpětnou vazbu IV VS k hodnocení úrovně výuky nástupních kurzů.

V *nástupním kurzu typu C* v délce 9 týdnů byla skladba předmětů stejná jako u typu A, avšak s vyšším počtem hodin předmětu psychologie a nižším počtem hodin u předmětu služební přípravy. S praktickým výkonem služby se posluchači seznamovali na stanovišti justiční stráže při Krajském soudu v Brně.

Nástupní kurz typu D v délce 6 týdnů byl určen pro občanské pracovníky (vychovatele, sociální pracovníky, pedagogiky, psychology a zdravotnický personál), kteří získali příslušné odborné vzdělání na středních a vysokých školách. Z tohoto důvodu byl počet vyučovacích hodin u předmětů služební příprava, právo, psychologie, pedagogika, sociologie a výpočetní technika podstatně nižší, než u předchozích typů kurzů. Výuka zahrnovala též křesťanskou etiku, teorii řízení a základy sociálních aktivit.

Nástupní kurz typu E v délce 3 týdnů byl určen pro občanské pracovníky, zařazené na úseku správní služby, kde se nepředpokládal styk s vězni. V učebním plánu byly zařazené vybrané kapitoly ze služební přípravy a práva, dále základy managementu, sociálních aktivit a práce s počítačem.

Nový předmět křesťanská etika byl zaveden k osvojení základních etických pojmů a mravních zásad, vyplývajících z kulturního dědictví křesťanství se zřetelem na jejich aplikaci v mezilidských vztazích a zejména v procesu výchovy. Současně připravoval pracovníky VS, působící v oblasti zacházení s vězni na spolupráci s duchovními, jejichž pastorační a další výchovná činnost se stala součástí penitenciární výchovy. Ve výuce managementu byli posluchači seznamováni se zásadami komunikace k přenosu informací, postavením člověka v tržních vztazích a základními technikami řízení lidských zdrojů. V předmětu výpočetní technika byla věnována pozornost odborné terminologii a základní obsluze osobního počítače s využitím ve vězeňské praxi. K rozšíření použitelnosti strážných v dozorčí službě došlo v roce 1995 ke sloučení kurzů typu A a B do společného kurzu typu AB. Tím došlo ke zkvalitnění výuky strážných, neboť kurz AB zahrnoval kromě

služebních předmětů též psychologii, pedagogiku (včetně etiky), sociologii, výpočetní techniku a management.⁴²

Na nástupní kurzy navazovalo pokračovací studium formou kurzů kvalifikačních, rekvalifikačních a rozšiřovací studium. Kvalifikační kurzy byly určeny ke splnění kvalifikačních předpokladů odborného vzdělání, stanovených pro systemizované funkce. Tyto kurzy měly nahradit jednoroční dálkové studium, které skončilo v červenci 1993. Cílem rekvalifikačních kurzů byla změna chování a přístupů zaměstnanců VS k osobám ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody v duchu humanizačních principů, a to metodou sociálního výcviku a managementu. Žádoucí změny se měly projevit zejména v sebepoznání, empatii, komunikaci, asertivním jednání, týmové práci a řešení konfliktních situací. Rozšiřovací studium mělo sloužit k profesionálnímu růstu zaměstnanců VS formou cyklických kurzů, tématických kurzů, pracovních seminářů, inovačního studia a postgraduálního studia na vysokých školách. Pro vychovatele věznic a vazebních věznic byl v roce 1995 uspořádán třítydenní specializační kurz, jehož cílem bylo poskytnout informace zaměřené na specifiku osobnosti v zátěžových podmínkách, základy patologie osobnosti a zvláštnosti osobnosti pachatele trestného činu. Dále zdokonalit praktické jednání ve vztahu k vězňům, zlepšit interpersonální dovednosti, zejména vnímavost, empatii a schopnost pozitivní komunikace a pochopit nezbytnost týmové práce. Na teoretickou výuku navazoval sociálně psychologický výcvik. Další třítydenní specializační kurz byl připraven pro vrchní inspektory strážní služby se zřetelem na prohloubení znalostí služební problematiky, osvojení základů managementu a sociálně psychologický výcvik.⁴³

Vzhledem k tomu, že nebylo splněno očekávání v náboru uchazečů s ukončeným středoškolským vzděláním, obrátila se pozornost k pokračování studia v maturitním oboru vychovatelství. V červnu 1995 předložil ředitel IV VS Generálnímu ředitelství (GŘ) VS návrh nového organizačního řádu SOŠ VS ČR, učebního plánu a osnov se žádostí o postoupení do schvalovacího řízení na ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Tento návrh však předpokládal, že SPŠ MV bude nadále poskytovat ubytování a stravování pro 130 posluchačů, 4 učebny, 12 kanceláří a rovněž výpomoc učitelů. Vzhledem k zamítavému stanovisku ředitele sekce vzdělávání a personální práce MV se předpokládané zahájení studia od 1.10.1995 již neuskutečnilo.⁴⁴

⁴² KDH, Koncepce vzdělávání VS ČR, materiál pro gremiální poradu generálního ředitele VS ČR dne 29.6.1993; Prozatímní učební osnovy nástupních kurzů typu A,B,C,D,E z roku 1993; Zápis z jednání na generálním ředitelství VS ke sjednocení osnov nástupních kurzů typu A a B dne 5.1.1995, č.j. GŘ 100/2/nám-95.

⁴³ KDH, Koncepce vzdělávání VS ČR, materiál pro gremiální poradu generálního ředitele VS ČR dne 29.6.1993; Návrh specializačního kurzu pro vychovatele věznic a vazebních věznic, materiál IV VS ČR Brno z roku 1995; Návrh specializačního kurzu pro vrchní inspektory strážní služby, materiál IV VS ČR Brno z roku 1995.

⁴⁴ Tamtéž, Informace ředitele IV VS ČR Brno k obnovení SOŠ VS ČR ze dne 23.5.1995; Žádost ředitele sekretariátu GŘ VS ČR, adresovaná řediteli sekce personální práce a vzdělávání MV ze dne 24.7.1995, č.j. 115/193/řed-95; Odpověď ředitele sekce personální práce a vzdělávání MV PhDr. Zdenka Matuly,

Vedle odborné přípravy zaměstnanců VS v rámci resortního vzdělávacího systému zahrnovala nová koncepce též studium na Policejní akademii ČR a využívání soustavy státních škol. Pro školní rok 1993/94 bylo smluvně dohodnuto 25 míst v bakalářském studiu v oboru speciální pedagogika, 25 míst v oboru sociální psychologie na Filosofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a 40 míst v oboru speciální pedagogika na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Na základě požadavku GŘ VS připravil Sociálně-právní institut s.r.o. v Mostě a Pedagogická škola a Obchodní akademie v Mostě nově koncipovaný dálkový maturitní studijní obor speciální pedagog ve VS, který byl schválen ministerstvem školství. Podmínkou pro přijetí ke studiu bylo úplné základní vzdělání, nejméně roční praxe ve vězeňství, popř. ve výchovném ústavu pro děti a mládež. V roce 1995 již zde studovalo ve 3 třídách celkem 90 zaměstnanců VS. Pro zájemce z Moravy byl tento obor otevřen na Pedagogické škole a Gymnáziu ve Znojmě. K dalšímu vzdělávání bylo připraveno dálkové čtyřleté bakalářské studium v oboru sociální pedagog (určeno pro policii a pracovníky ve vězeňství) a oboru sociální pracovník (určeno pro sociální práci se zdravotně postiženými a sociálně nepřízpůsobivými klienty).⁴⁵

Usnesením vlády ČR č. 433 ze dne 10.8.1994 byl početní stav příslušníků a občanských pracovníků VS zvýšen o 805 tabulkových míst na celkový stav 8.854 tabulkových míst. Tato skutečnost se projevila ve zvýšených nárocích na zabezpečování všech stupňů odborné přípravy, zejména nástupních kurzů. V té době vznikly problémy v součinnosti se SPŠ MV v Brně při zabezpečování prostorových, materiálních a personálních podmínek činnosti IV VS. Pravomoc ředitele IV VS, který byl občanským pracovníkem a skutečnost, že do nástupních kurzů byli povoláváni též občanskí pracovníci ve správní službě, vedly k odlišnostem školního režimu v porovnání s režimem v SPŠ MV. U příslušníků VS byly zrušeny denní rozvody do zaměstnání v nástupovém tvaru před ubytovnou, byly povoleny úlevy v ustrojování a snížil se podíl na výkonu dozorčí služby. Tyto změny se setkávaly s malým pochopením vedení SPŠ MV, které prosazovalo jednotný režim pro všechny posluchače v areálu školy. V důsledku vlastních potřeb a na základě rozhodnutí ředitele SPŠ MV pplk. Ing. Vladimíra Turka byla od 1.6.1994 IV VS snížena poskytovaná ubytovací kapacita na 190 lůžek a přiděleno jen 6 učeben. Od 1.9.1994 již nebylo možno využívat tělocvičnu a pomoc učitelů SPŠ MV se omezila pouze na střeleckou přípravu. Pro následující rok bylo plánováno další snížení ubytovací kapacity na 130 posluchačů a 4 učebny a do 31.12.1996 bylo

adresovaný řediteli sekretariátu GŘ VS ČR ze dne 11.9.1995, č.j. SP-445/RS-95; Návrh specializačního kurzu pro vrchní inspektory strážní služby, materiál IV VS ČR Brno z roku 1995.

⁴⁵ KDH, Vývoj výchovně vzdělávací soustavy v býv. SNV ČR, podklad personálního odboru GŘ VS k návrhu koncepce odborného vzdělávání ve VS ČR z roku 1993, s. 4; Informace Sociálně právního institutu s.r.o. v Mostě pro ředitele věznic ohledně možností dálkového maturitního a bakalářského studia při zaměstnání pro příslušníky a občanské pracovníky VS ze dne 10.3.1995.

požadováno vyklizení pronajatých prostor.⁴⁶ Vzhledem k tomuto nepříznivému vývoji bylo započato s hledáním vhodných objektů pro novou dislokaci IV VS. Výchozími parametry byly kapacitní možnosti k ubytování nejméně 250 posluchačů, ke zřízení minimálně 10 učeben a odpovídajícího počtu kabinetů a kanceláří, dále dostupnost tělocvičny, střelnice a zajištění stravování a lékařské péče.

Pro novou dislokaci IV VS byly posouzeny nabídky volných objektů v majetkové správě ministerstva obrany v Pacově a ministerstva vnitra ve Veltrusích, ale ukázaly se jako nevyhovující. Bylo nabídnuto i odkoupení bývalého učiliště státního podniku (s.p.) Zetor Brno, ale za finančně nepřijatelných podmínek. Zvažována byla i výstavba nového objektu IV VS na pozemcích poblíž Vazební věznice Brno Bohunice, Věznice Kuřim a Vazební věznice Praha Pankrác. Za nejvýhodnější řešení bylo nakonec zvoleno využití dvou objektů u Horeckého jezera ve Stráži pod Ralskem, které zakoupila místní věznice převodem od firmy MEGA ke zřízení pracoviště a polootevřeného oddělení pro odsouzené. Bývalé objekty kanceláří a laboratoře s pozemkem byly vhodné k rekonstrukci a dostavbě na školský areál. Pro ubytování posluchačů byla získána převodem od s.p.DIAMO provozuschopná ubytovna s ubytovací kapacitou pro 300 osob. Další přednosti tohoto řešení byly spatřovány v možnosti celodenního stravování v jídelně s.p. DIAMO-závodu sociálních služeb, využívání místní školní tělocvičny, sportovního stadionu, plaveckého bazénu a střelnice. Nezbytné zázemí k přechodnému zajišťování výuky a výcviku poskytlo město Stráž pod Ralskem pronájmem části pavilonu základní školy. Za významnou byla též považována vstřícnost starosty města Bohuslava Rychtaříka a městského zastupitelstva, které svým usnesením podpořilo záměr GŘ VS na novou dislokaci IV VS.

Uvedené řešení umožnilo vyhovět naléhání ředitele SPŠ MV, podporované sekci personální práce a vzdělávání MV a týlovou sekci MV na vymístění IV VS z pronajatých prostor SPŠ MV v Brně, i když se uskutečnilo až v roce 1996. Na základě vedených jednání ve Stráži pod Ralskem se podařilo již v září 1994 otevřít 3 elokované třídy nástupního kurzu typu A pro cca 90 posluchačů, za využití učeben místní základní školy. Ředitel věznice mjr. PaedDr. František Vach převzal odpovědnost za ubytování, stravování a zajištění zdravotní péče posluchačů nástupních kurzů. K 1.2.1995 byla do majetkové správy VS převedena dřívější ubytovna s.p. DIAMO o kapacitě 400 lůžek. K zabezpečení výuky byl vytvořen paralelní pedagogický sbor z řad odborných pracovníků, vybraných z GŘ VS (5 lektorů), Věznice Stráž pod Ralskem (9 lektorů), Věznice Rýnovice (3 lektoři), Vazební věznice Liberec (1 lektor), Vazební věznice Litoměřice (1 lektor) a Vazební věznice Praha – Pankrác (1 lektor). Koordinátorem výuky v elokovaných třídách byl ředitel IV VS a metodickým dohledem byli pověřeni kmenoví učitelé.⁴⁷

⁴⁶ KDH, Dopis ministra vnitra Jana Rumla adresovaný ministru spravedlnosti JUDr. Jiřímu Novákovi ze dne 19.12.1994, č.j. SP-266-7/RS-94.

⁴⁷ KDH, Dopis starosty města Stráž pod Ralskem ministru spravedlnosti ve věci dislokace IV VS ze dne 10.8.1995; Stav Institutu vzdělávání VS ČR, zpráva generálního ředitele VS ČR pro poslance

Pro první polovinu 90. let minulého století byla charakteristická snaha o návrat k profesní etice ve vězeňství. Zřetelně se projevovala nejen zavedením vyučovacího předmětu křesťanská etika, ale především položením důrazu na utváření a posilování mravní odpovědnosti příslušníků a občanských pracovníků při zacházení s vězni a týmové práci. V této souvislosti byla věnována soustředěná pozornost kultivaci interpersonálních vztahů prostřednictvím empatie, asertivního jednání a komunikačních dovedností. V respektování etických principů a zlepšování interpersonálních vztahů byly spatřovány předpoklady k utváření žádoucího pozitivního klima ve vězeňských zařízeních.

Maturitní komise SOŠ SNV Brno (foto: KDH VS ČR).

Absolventi SOŠ SNV s třídním učitelem mjr. PhDr. M. Jůzlem, třída 4.B, Brno 1991 (foto: KDH VS ČR).

Posluchači nástupního kurzu A, Brno 1995 (foto: KDH VS ČR).

Budování celoživotního vzdělávání (1996-2000)

K realizaci koncepce celoživotního vzdělávání zaměstnanců VS byly učiněny zásadní kroky v roce 1996, kdy došlo k vyřešení obsahových, organizačních, personálních, prostorových a materiálních podmínek. Inspirativním zdrojem poznatků a zkušeností se stal mezinárodní seminář na téma „Vězeňský personál – získávání, výcvik a udržení“, který pořádalo GŘ VS ve dnech 5.-10.6.1994 v Kroměříži za podpory amerického úřadu pro mezinárodní trestní právo (OICJ). Na tuto konferenci tématicky navázalo mezinárodní setkání ředitelů školících středisek pro vězeňský personál ve dnech 28.-30.11.1994 v Zotavovně VS Pracov. Význam odborné přípravy na bázi celoživotního vzdělávání tehdy potvrdil expert Rady Evropy Helmut Gonsa slovy: *„Během své kariéry by si měl veškerý vězeňský personál neustále udržovat a zlepšovat své poznatky, znalosti a svou profesionální kapacitu tím, že se bude zúčastňovat kurzů a školení, organizovaných ve vhodných intervalech. Všichni pracovníci, kteří si chtějí zlepšit svou profesionální úroveň by k tomu měli dostat příležitost.“*⁴⁸

Obsahová a organizační příprava „Programu celoživotního vzdělávání pracovníků VS ČR“ byla inspirována nejen moderními příklady ze zahraničí, ale též nejstaršími tradicemi českého školství, vycházející z názorů J. A. Komenského na kontinuitu vzdělávacího procesu a propojení teorie s praxí. První (pracovní) verze byla připravena již v červenci 1996 s konstatováním, že jde o cílevědomou, plánovitou a všestrannou kultivaci každého zaměstnance ve VS, permanentní zvyšování jeho vzdělanosti a morální úrovně, kontrolované zpětnou vazbou. Bylo doporučeno, aby na každého zaměstnance VS byl zpracován individuální plán celoživotního vzdělávání podle návrhu pro jednotlivé funkce a centrálně evidován na personálním oddělení (samostatném referátu) věznice. K aktivní účasti na jeho tvorbě a plnění byla dále doporučována pozitivní stimulace zaměstnanců morálním oceněním, finanční odměnou, zvýšením osobního příplatku, služebním postupem, popř. zařazením do personálních rezerv. V případě slabých výsledků a nezájmu byla navrhována sankční opatření v kázeňské a personální pravomoci příslušných vedoucích funkcionářů, kteří za plnění plánu celoživotního vzdělávání odpovídali.

Podle zvolené systematiky byl Program celoživotního vzdělávání členěn na všeobecný a specializovaný plán pro vyjmenované funkce: ředitel věznice a jeho zástupci, psychologové, pedagogové, sociální pracovníci, středně velitelské (řídící) funkce a personální rezervy, vychovatelé, dozorci, středně zdravotnický personál, lékaři, personalisté, pracovníci prevence a stížností, inspektoři VS (MBO), strážníci, ekonomové, bezpečnostní technici, právníci, zvláštní odborné služby (parlamentáři, tiskoví mluvčí). Všeobecný plán obsahoval následující formy vzdělávání:

⁴⁸ Mezinárodní seminář Vězeňský personál: Získávání, výcvik a udržení, Praha/Kroměříž, 5.-10. června 1994, in: časopis České vězeňství č. 3/1994, s. 12-25.

Helmut GONSA, Vězeňský personál z hlediska Rady Evropy, in: České vězeňství č. 4/1994, Praha 1994, s. 15.

- nástupní kurzy,
- naplňování předepsaného vzdělání pro příslušnou funkci,
- postgraduální vysokoškolské studium, atestace,
- specializační, doplňující a zdokonalovací kurzy organizované IV VS,
- pravidelné doplňování znalostí nových právních předpisů zajišťované odborníky ve věznicích,
- měsíční školení dozorců a strážných z aktuální penitenciární problematiky, zajišťované specialisty ve věznicích,
- samostudium odborných publikací a časopisů a účast na přednáškách a stážích,
- zapojení do vědeckovýzkumné činnosti (u vybraných specialistů).

U nástupních kurzů bylo doporučeno sloučení kurzů typu AB (strážní a dozorcí) s typem C (justiční stráž) k vytvoření společného kurzu typu A v trvání 10 týdnů a sloučení kurzů typu D (vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové, psychologové a zdravotnický personál) s typem E (pracovníci ve správní službě bez styku s vězni) k vytvoření společného kurzu typu B v trvání 4 týdnů. V důsledku nedostatku příslušníků ve věznicích a vazebních věznicích byl v roce 1997 přechodně (do roku 2000) zkrácen kurz typu A na 7 týdnů, přičemž se výrazně redukovaly počty hodin společenskovedních předmětů (psychologie, pedagogika, právo, komunikace a sociální aktivity) a částečně též u služebních předmětů. Pro pracovníky VS bez přímého styku s vězni bylo zavedeno tzv. nástupní školení, které mělo charakter individuální přípravy a vztahovalo se na občanské zaměstnance, kteří působili ve VS od roku 1996.

Pro školní rok 2000/2001 byl nově koncipován nástupní kurz příslušníků vězeňské a justiční stráže v délce trvání 10 týdnů s výrazným posílením hodin výuky v rámci předmětu základy práva a společenských věd, zahrnujícího právo, psychologii, pedagogiku a profesní etiku (deontologii). Součástí výuky se stala přednáška o historii českého vězeňství spojená s prohlídkou Památníku Pankrác.

V roce 1998 vyvíjelo vedení IV VS značné úsilí k opětovné přípravě podkladů ke zřízení SOŠ VS ČR v souladu s novým školským zákonem. K tomu byla zpracována příslušná dokumentace včetně profilace studijního oboru 76-54-6 vychovatelství pro Vězeňskou službu ČR a postoupena k posouzení Výzkumnému ústavu pedagogickému v Praze, který ji schválil. Vzhledem k neúspěšnému připomínkovému řízení v rámci zainteresovaných ministerstev byl však návrh zamítnut. K naplňování předepsaného vzdělání pro příslušnou funkci bylo doporučeno studium na středních odborných (integrovaných) školách a gymnáziích, příp. středních odborných učilištích. Pro dosažení vysokoškolského vzdělání (bakalářského, magisterského) byla doporučena zejména Pedagogická fakulta UK v Praze (speciální pedagogika), Filosofická fakulta UK v Praze (psychologie), Pedagogická fakulta MU v Brně (speciální pedagogika, sociální pedagogika – Institut mezioborových studií), Pedagogická fakulta UP v Olomouci (speciální pedagogika) Filosofická fakulta UK v Olomouci (psychologie) a Vysoká škola pedagogická v Hradci Králové (sociální pedagogika). Zásadní význam pro realizaci koncepce

celoživotního vzdělávání měla pedagogická rada, jmenovaná generálním ředitelem VS ČR.

Specializační, doplňující a zdokonalovací kurzy měly být organizovány IV VS jako opakované a inovující v průběhu 3 až 5 let. Jejich obsahové zaměření vycházelo ze specializovaných plánů pro jednotlivé funkce. Pro ředitele věznic a jejich zástupce byly mimo jiné zařazeny jazykové kurzy (angličtina, němčina, ruština, francouzština) a management. Psychologové měli vybraná témata z diagnostiky a terapie. Pedagogové, vychovatelé, dozorcí a středně zdravotničtí pracovníci si osvojovali způsoby zacházení s vybranými kategoriemi odsouzených (mladiství, přestárlí, ženy, romové, psychopaté, alkoholici, toxikomané, sexuální devianti). U sociálních pracovníků byla věnována pozornost právnímu poradenství, sociální politice, prevenci a postpenitenciární péči. Pro středně velitelské (řídící) funkce, personální rezervy a personalisty byly kurzy zaměřeny na řízení lidských zdrojů. Lékaři měli vlastní plán atestací. U většiny funkcí byl prováděn sociálně psychologický výcvik a zařazena problematika osobní ochrany a bezpečnosti zaměstnanců. Specializační výcvik pro pracovníky prevence a stížností byl zajišťován ve spolupráci s Policejní akademií ČR v Praze a pro inspektory VS (MBO) v součinnosti s Vojenskou akademií v Brně a Vyškově. Kurzy ekonomů byly připravovány ve spolupráci s Vysokou školou ekonomickou v Praze a Ekonomicko-správní fakultou MU v Brně. Pro ostatní funkce byly připravovány kurzy ve spolupráci s příslušnými odbory GŘ VS.⁴⁹

První ucelenou nabídkou vzdělávacích aktivit, reagující na aktuální potřeby VS v rámci celoživotního vzdělávání, byl „Katalog kurzů IV VS ČR“, vydaný v roce 1999. Na jeho zpracování se podíleli pracovníci IV VS a členové externího lektorského sboru z řad VS a veřejných institucí. Obsahoval soubor následujících specializačních kurzů:

1. kurz pro ředitele věznic, vazebních věznic a ředitele odborů GŘ VS, k prohloubení vědomostí z managementu a dovedností na nejvyšších stupních řízení (5 dní),
2. kurz pro personalisty, k seznámení s nejnovějšími poznatky z personální práce, nácviku komunikace, asertivního jednání a sociální práce (5 dní),
3. kurz pro vedoucí oddělení vězeňské stráže k prohloubení sebepoznání a rozšíření znalostí v oblasti managementu a psychologie (10 dní),
4. kurz pro pracovníky oddělení prevence a stížností k rozšiřování právních vědomostí, osvojení profesní etiky a komunikačních dovedností (5 dní),
5. kurz protidrogové prevence I. pro pracovníky oddělení prevence a stížností, lektory instruktory, vrchní inspektory strážní služby, vedoucí oddělení vězeňské stráže, strážné u vchodu do střežených objektů a příslušníky VS,

⁴⁹ KDH, Program celoživotního vzdělávání pracovníků VS ČR, koncepční materiál IV VS z roku 1996; Návrh koncepce prodloužení délky trvání nástupního kurzu typu „A“ ze 7 na 10 týdnů, č.j. 30/2000-IV; Kurzy ve školním roce 1997/1998, ze dne 28.4.1998, č.j. IV-67/03-98; Zákon č. 258/1996 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon).

Archiv Vězeňské služby ČR Skuteč (AVS), Informace pro ministryni spravedlnosti ČR, Návrh NMS o zřízení střední odborné školy Vězeňské služby ze dne 19.3.1998, č.j. GŘ-93/117-98.

- kteří absolvovali nástupní kurz do 1.1.1997 k získání základních znalostí o drogách, jejich působení na člověka, příznacích jejich požití a dlouhodobého užívání se zřetelem na protidrogovou prevenci (5 dní),
6. kurz protidrogové prevence II. pro absolventy téhož kurzu I. zejména k prohloubení znalostí v oblasti protidrogové legislativy, protidrogového programu českého vězeňství a práce s protidrogovým programem na PC (5 dní),
 7. kurz pro pracovníky vězeňské duchovenské služby k seznámení s historií vězeňství, výkonem strážní, eskortní a dozorčí služby a se zvláštnostmi výkonu vazby a trestu odnětí svobody (5 dní),
 8. kurz pro vrchní inspektory strážní služby k prohloubení znalostí v oblasti managementu, řízení lidských zdrojů, psychologie a práce na PC (5 dní),
 9. kurz pro velitele justiční stráže I. k rozšíření znalostí v oboru psychologie, práva, managementu a služební problematiky (10 dní),
 10. kurz pro strážné u vchodu do střežených objektů VS k prohloubení znalostí služební problematiky výkonu strážní služby a získání poznatků o možnostech, cílech a technikách komunikace (5 dní),
 11. zdokonalovací kurz instruktorů sebeobrany k vedení boje z blízka a efektivnímu provádění služebních zákroků v podmínkách VS (5 dní),
 12. kurz pro vychovatele, zaměřený zejména na osobnost pachatele trestného činu, základy psychopatologie, resocializační programy, kontinuální sociální práci, problematiku drog a sociálně psychologický výcvik (15 dní),
 13. kurz pro sociální pracovníky, zejména k doplnění znalostí ze zákona o rodině, zákona o důchodovém zabezpečení, z problematiky probace a kontinuální péče (10 dní),
 14. kurz pro mzdové účetní k inovaci poznatků v oblasti mzdových předpisů, sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění a odškodňování pracovních úrazů (5 dní),
 15. kurz pro parlamentáře, určený pro vybrané zaměstnance ke zvládnutí stresových a náročných životních situací prostřednictvím interakce a komunikace s obviněnými a odsouzenými při vzniku mimořádných událostí (5 dní);
 16. kurz romské problematiky pro vrchní dozorce a další vybrané funkce k seznámení s historií a mentalitou Romů, zvláštnostmi romské rodiny, romskou kriminalitou a doporučenými postupy při jednání s vězni romského původu (5 dní),
 17. kurz strategie vyjednávání a zvládnutí stavu agresivity, určený pro speciální pedagogy, sociology, vychovatele a vrchní dozorce se zaměřením na verbální a neverbální komunikaci a efektivní způsoby jednání s agresivními jedinci (5 dní),
 18. kurz speciální pedagogiky pro pedagogy a vychovatele k rozšíření poznatků ze speciální pedagogiky v oblasti etopedie a psychopedie s praktickým sociálně psychologickým výcvikem (40 dní),

19. kurz prevence kriminality pro pracovníky VS, kteří nastoupili do 31.8.1999 k seznámení s primární prevencí páčání trestné činnosti zaměstnanci VS a prohloubení poznatků v oblasti profesní etiky (5 dní),
20. kurz zacházení s mladistvými k poskytnutí zejména nezbytných informací o specifických rysech osobnosti mladistvých z hlediska vývojového, diagnostického, sociálně patologického a právního a ke zdokonalení komunikačních dovedností (10 dní),
21. kurz metodiky práce s odsouzenými při speciálních výchovných postupech, snižujících stavy napětí, včetně používání speciálních psychoterapeutických technik, určený pedagogům, psychologům a vychovatelům (5 dní),
22. kurz základů grafologie, určený pro psychology a speciální pedagogy k získání poznatků z psychologie písma k diagnostikování akutních stavů odsouzených (5 dní),
23. kurz k používání Lüscherova barevného testu v podmínkách vězeňství, určený pro psychology a speciální pedagogy, zejména při diagnostikování odsouzených a obviněných v rámci protidrogové prevence (2 dny),
24. kurz sociálně psychologického výcviku pro vychovatele a sociální pracovníky, doplněný vybranými přednáškami z psychologie osobnosti, základů etopédie a sociální práce (15 dní),
25. kurz k zacházení s odsouzenými a obviněnými psychopaty, určený pro psychology, speciální pedagogy, vychovatele a dozorce, zaměřený zejména na režimové a resocializační postupy při práci s odsouzenými psychopaty (5 dní),
26. kurz zacházení s přestárlými odsouzenými a obviněnými (geronty) a sexuálními devianty k seznámení s problematikou a specifikou jejich chování z psychiatrického hlediska (10 dní),
27. kurz základů výpočetní techniky k získání elementárních znalostí a dovedností při práci s osobním počítačem (5 dní).⁵⁰

Druhá (finální) verze programu celoživotního vzdělávání pracovníků VS ČR byla doplněna a hierarchicky uspořádána do 8 stupňů vzdělávání:

1. stupeň představovala základní odborná příprava (dříve nástupní kurz), povinná pro všechny nově přijaté zaměstnance VS, u příslušníků v délce 8 měsíců včetně řízené praxe, u občanských pracovníků ve styku s odsouzenými bez přímého zacházení v délce 3 týdnů a u občanských pracovníků s kontaktem a přímým zacházením s odsouzenými v délce 8 týdnů včetně 2 týdnů řízené praxe,
2. stupeň zaujímal odborná služební příprava probíhající přímo v organizačních článcích VS,

⁵⁰ KDH, Katalog kurzů celoživotního vzdělávání pracovníků Vězeňské služby ČR, IV VS Stráž pod Ralskem 1999.

3. stupeň řešil doplnění středního vzdělání s maturitou jako nezbytnou podmínku pro práci ve VS,
4. stupeň byl zaměřen na vysokoškolské studium, zejména k doplnění předepsaného vzdělání pro zastávanou funkci,
5. stupeň tvořila široká nabídka specializačních a rozšiřovacích kurzů, uskutečňovaných v IV VS podle požadavků na jednotlivé funkce a tento stupeň lze považovat za jádro programu celoživotního vzdělávání,
6. stupeň přenášel vzdělávací aktivity mimo VS v rámci přednáškové a publikační činnosti, vedení diplomových prací, provádění oponentských posudků a kontaktů s nestátními organizacemi v oblasti lidských práv;
7. stupeň tvořilo studium v programu PHARE, zaměřené zejména na problematiku evropské unie a jazykovou přípravu vedoucích funkcionářů,
8. stupeň byl vrcholovým modulem vzdělávání formou postgraduálního nebo doktorandského studia a zapojení do vědeckovýzkumné činnosti.

V letech 1996–2000 připravil IV VS cca 40 specializačních kurzů podle požadavků a vývoje situace ve VS, které byly zapracovány do novelizovaného katalogu kurzů. Na rozvoji vzdělávacích aktivit se podílely české akademické instituce, zejména Univerzita Karlova v Praze, Masarykova univerzita v Brně, Technická univerzita v Liberci, Policejní akademie ČR v Praze dále střední policejní školy, ústavy sociální péče, psychiatrické ústavy apod. Za přínosné lze považovat navázané zahraniční pracovní kontakty s obdobnými vzdělávacími středisky v Sasku, Dolním Sasku, Bavorsku, Rakousku, Polsku, Slovensku, Holandsku, Anglii a Norsku.⁵¹

Po neúspěšném pokusu o zachování SOŠ VS v Brně k výuce inovovaného maturitního oboru vychovatelství byl přijat útlumový program k plynulému převedení činnosti IV VS do nové dislokace ve Stráži pod Ralskem a Kroměříži. V této souvislosti rozhodl generální ředitel VS, že v IV VS Brno bude ještě zajištěn nástupní kurz typu AB ve dnech 1.4.-26.7.1996 včetně řízené praxe ve dvou třídách a typu C ve dnech 6.5.-28.8.1996 v jedné třídě. Současně mělo probíhat dokončení doškolovacího kurzu vychovatelů ve dnech 1.4.-17.5. v účelovém zařízení Vazební věznice Brno v Radiměři.

Dnem 1.8.1996 zahájila činnost inventurní komise k soupisu veškerého majetku VS ČR, soustředěného v IV VS Brno k jeho převedení do určených objektů ve Stráži pod Ralskem a Kroměříži. V návaznosti na realizaci útlumového programu a předání pronajatých prostor ve SPŠ MV v Brně ke dni 30.9.1996 byl rozhodnutím ministra spravedlnosti zřízen od 1.11.1996 IV VS ČR se sídlem ve Stráži pod Ralskem. K provedení tohoto rozhodnutí byl vydán nový organizační řád IV VS, ve kterém bylo stanoveno, že jeho součástí je vzdělávací středisko, dislokované v objektu Justiční školy v Kroměříži (JŠK).⁵²

⁵¹ Miloslav JÚZL, *Vzdělávání zaměstnanců Vězeňské služby ČR*, in: *České vězeňství* 4/2002, Praha 2002, s. 20.

KDH, Zápisy ze služebních zahraničních cest pracovníků IV VS v letech 1996-1999.

⁵² KDH, Návrh utlumovacího programu Institutu vzdělávání VS ČR ČR Brno, č.j. GŘ VS-201-96; Předávací protokol, č.j. SPŠB-91/96; Nařízení ministra spravedlnosti (NMS) č. 3/1996, kterým se mění

Ředitelství IV VS bylo dočasně umístěno v objektu ubytovny pro posluchače v ulici Energetiků č. 321 a výuka nadále zajišťována v pronajatých prostorách ve spolupráci s věznicí a Městským úřadem Stráž pod Ralskem. K výstavbě nového školského areálu bylo využito pozemku u Velkého Horeckého rybníka se dvěma jednopatrovými budovami, které byly po převzetí do majetkové správy VS využívány k zaměstnávání odsouzených. Projektová dokumentace, kterou zpracovala akciová společnost (a.s.) SÚRPMO, řešila adaptaci a dostavbu stávajících budov A, B a přístavbu budovy C. V tomto objektu měla být mimo jiné vybudována tělocvična, přednáškový sál a sauna, avšak z důvodu snížení rozpočtových nákladů tehdejšími vedením ministerstva spravedlnosti bylo od této přístavby upuštěno. Výstavbu zahájila a.s. METROSTAV na podzim roku 1998 a dne 31.8.2000 byl školský areál slavnostně otevřen. Měl k dispozici 12 základních učeben s celkovou kapacitou 280 míst, 6 specializovaných učeben s celkovou kapacitou 128 míst, přednáškový sál s kapacitou 96 míst, víceúčelový sál s kapacitou 120 míst a dále 13 kabinetů, 2 knihovny, 11 kanceláří a přiměřený počet sociálních zařízení.⁵³

Vzdělávací středisko IV VS v Kroměříži získalo v objektu justiční školy 2 základní učebny, 1 učebnu pro výuku výpočetní techniky a sborovnu. K ubytování posluchačů byly vyčleněny 4 pokoje a kuchyňka na koleji JŠK č. 2 v Jiráskově ulici č. 952. Zde byly poskytnuty další 4 pokoje k dočasnému umístění 3 kanceláří a knihovny. Vzhledem k tomu, že mohla být využívána pouze volná kapacita JŠK, bylo přijato alternativní řešení výuky v objektu Centra odborné přípravy technické (COPT) a později ve Středním odborném učilišti (SOU) v ulici Na Lindovce č. 1463. Zde bylo možno od roku 1999 využívat též speciální učebnu pro výuku výpočetní techniky a tělocvičnu. K ubytování posluchačů bylo k dispozici 24 lůžek s možností dalšího navýšení na 48 lůžek. K organizování specializačních kurzů mohla být využívána též zbytková kapacita JŠK a Integrované střední školy (ISS) v ulici Pavlákova.⁵⁴

Od 1. září 2000 se stal organizační součástí IV VS Kabinet dokumentace a historie VS ČR (KDH), který vznikl již v roce 1992 jako odborné pracoviště sekretariátu ředitele SNV za účelem přehodnocení vývoje českého vězeňství, vyrovnání se s totalitní minulostí a k poučení vězeňského personálu. KDH v součinnosti s Vazební věznicí Praha Pankrác vybudoval uvnitř věznice v Památníku Pankrác trvalou expozici k výuce historie vězeňství (historické penologie) a v následujících letech zde zajišťoval přednášky pro posluchače

RMS č. 18/1992 o zřízení ústavů pro výkon vazby, ústavů pro výkon trestu odnětí svobody, generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky a účelových zařízení Vězeňské služby České republiky; Nařízení generálního ředitele (NGŘ) Vězeňské služby ČR č. 36/1996, kterým se vydává organizační řád Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky.

⁵³ KDH, Dopis náměstka ministra spravedlnosti, adresovaný generálnímu řediteli VS ČR ze dne 9.12.1996, č.j. 1080/96-E. Dopis ministryně spravedlnosti, adresovaný generálnímu řediteli VS ČR ze dne 20.2.1997, č.j. M-104/97; Dopis generálního ředitele VS ČR adresovaný ministryni spravedlnosti ze dne 3.3.1997, č.j. GŘ 111/10/řed.-97.

⁵⁴ KDH, Smlouva o ubytování mezi ředitelem Justiční školy v Kroměříži a generálním ředitelem Vězeňské služby ČR ze dne 6.5.1996.

nástupních kurzů a další subjekty podle potřeb vězeňství, justice a spolupracujících institucí. Kromě správy Památníku a podílu na výuce plnil KDH úkoly k dokumentační a informační činnosti, vztahující se k českému vězeňství do roku 1993. Pracoviště bylo umístěno v prostorách Vazební věznice Praha Pankrác.⁵⁵

Koncem roku 1996 bylo systemizováno v IV VS celkem 21 tabulkových míst, z toho 18 míst k zajištění výuky a provozu ve Stráži pod Ralskem a 3 místa pro vzdělávací středisko v Kroměříži. Do roku 2000 byla systemizace zvýšena na 24 tabulkových míst včetně 3 funkčních míst pro Kroměříž. Vedení IV VS představoval ředitel, zástupce ředitele pro výcvik vězeňské a justiční stráže (ve služebním poměru), zástupce ředitele pro vzdělávání správní služby (se sídlem v Kroměříži), zástupce ředitele a asistent. Ředitel přímo řídil své zástupce, asistenta a od roku 2000 též vedoucího Kabinetu, ve kterém byla systemizována celkem 2 funkční místa (vedoucí, asistent). Zástupce ředitele pro výcvik vězeňské a justiční stráž řídil studijní referát a pedagogické oddělení, které zahrnovalo referát služebních předmětů a referát humanitních předmětů. Studijní referát tvořil vedoucí referátu (ve služebním poměru), hospodářsko správní referent a studijní referent (se sídlem v Kroměříži). V pedagogickém oddělení působili 2 vedoucí učitelé ve funkci vedoucích referátů a 8 učitelů (z toho 1 učitel v Kroměříži). Zástupce ředitele pro správní službu řídil činnost vzdělávacího střediska v Kroměříži a uzavíral pracovní smlouvy s externími lektory ze spolupracujících institucí. Zástupce ředitele-správce přímo řídil referát ekonomický a referát logistiky. V ekonomickém referátu byli zařazeni 2 ekonomové-účetní a v referátu logistiky vedoucí referátu, hospodářsko správní referent a správní referent. S výjimkou dvou uvedených funkcí byli všichni zaměstnanci v pracovním poměru k VS ČR.

V souvislosti s ukončením činnosti IV VS v Brně požádal ředitel V. Vaňák o uvolnění ze své funkce, do které byl následně jmenován PhDr. Miloslav Jůzl, dosavadní zástupce ředitele pro vzdělávání správní služby. Na jeho místo postoupil ing. Libor Matieska, který dočasně plnil úkoly zástupce ředitele-správce. Ve funkci zástupce ředitele pro výcvik vězeňské a justiční stráže setrval mjr. JUDr. Oldřich Horna a ve funkci vedoucího studijního referátu mjr. Mgr. Jiří Vyletěl. Na ekonomický referát nastoupila Miroslava Gänselová a Alena Svačinová. V pedagogickém sboru působili: Zdeněk Března, Vítězslav Soukup, PhDr. Jiří Hromek a Mgr. Petra Špinková. Ve vzdělávacím středisku Kroměříž vykonávala funkci studijního referenta Mgr. Ivana Hanačíková a prvním učitelem odborné přípravy se stal JUDr. Jiří Šebek. Jako externí lektori zde působili: JUDr. Vlastimil Křížka (právo), Ing. Ivan Grňa (výpočetní technika), PhDr. Iva Hroncová (psychoterapie), Mgr.Th. Bohdan Pivoňka (křesťanská etika a duchovenská služba), PhDr. Antonín Olejníček, PhDr. Jiří Mezník, PhDr. Milan Kohoutek (sociální

⁵⁵ Rozkaz ředitele (RŘ) SNV č. 26/1992, o zřízení a činnosti Kabinetu dokumentace a historie Sboru nápravné výchovy ČR; Nařízení generálního ředitele (NGŘ) VS ČR č. 43/2000, o zřízení a činnosti Kabinetu dokumentace a historie VS ČR.

Aleš KÝR, *Památník Pankrác*, příloha časopisu České vězeňství 4/1999, Praha 1999.

aktivitu), PhDr. Aleš Kýr (historie vězeňství) a PhDr. Břetislav Nekola (sociologie). V Kabinetu zastával funkci vedoucího PhDr. Aleš Kýr, asistentkou byla Alena Kafková.⁵⁶

Výsledky ve vzdělávání a výcviku zaměstnanců VS v letech 1996-2000 lze hodnotit počtem absolventů v nástupních a specializačních kurzech a nástupním školení.

Ve školním roce 1996/1997 byla soustředěna pozornost zejména na zvládnutí nástupních kurzů, které ukončilo celkem 897 zaměstnanců, z toho 778 příslušníků (typ A) a 119 občanských pracovníků (typ B). Ve Stráži pod Ralskem bylo proškolen 630 příslušníků, v elokované třídě Věznice Ostrava-Heřmanice 119 příslušníků a v elokované třídě Vazební věznice Praha-Pankrác 29 příslušníků. V Kroměříži byli proškoleni všichni občanští pracovníci.

Ve školním roce 1997/1998 se uskutečnilo ve Stráži pod Ralskem 20 nástupních kurzů typu A, ve kterých bylo proškolen celkem 594 příslušníků. Dále 15 běhů specializačních kurzů s celkovým počtem 260 posluchačů, a to 2 běhy kurzu pro instruktory sebeobrany s celkovým počtem 52 posluchačů, 3 běhy kurzu protidrogové prevence s celkovým počtem 64 posluchačů, 4 běhy kurzu pro strážné u vchodu s celkovým počtem 79 posluchačů a 6 běhů kurzu pro vrchní inspektory strážní služby s celkovým počtem 65 posluchačů. Výuku zajišťovali učitelé IV VS: Bc. Zdeněk Dufek, Mgr. Vojtěch Roztočil, PhDr. Hana Kašpárková, mjr. Mgr. Jiří Vyletěl, PhDr. Jan Sochůrek, PaedDr. Jana Paukertová, Vítězslav Soukup a externí lektori: JUDr. Zdeněk Náchodský, PhDr. Ladislav Gawlik a npor. Miloš Vaněček.⁵⁷

Ve vzdělávacím středisku Kroměříž proběhlo 7 nástupních kurzů typu B a v elokované třídě Vazební věznice Brno 1 nástupní kurz s celkovým počtem 193 občanských zaměstnanců. Dále se uskutečnilo 8 specializačních kurzů s celkovým počtem 155 posluchačů, a to 1 šestitýdenní běh kurzu pro vychovatele a pedagogy s celkovým počtem 20 posluchačů (jeho součástí byla exkurze v dětském výchovném ústavu ve Střílkách, dětském výchovném ústavu a vesničce SOS ve Chvalčově, azylovém domě v Kroměříži a ve Věznici Mírov), 1 běh kurzu metodiky práce s odsouzenými při speciálních výchovných postupech, snižujících stavy napětí pro 24 posluchačů, 1 běh kurzu pro parlamentáře VS pro 20 posluchačů, 1 běh kurzu zacházení s mladistvými pro 26 posluchačů, 2 běhy kurzu zacházení se sexuálními devianty (v Psychiatrické léčebně Horní Beřkovice) pro 16 posluchačů, 2 běhy kurzu krizové intervence (v zotavovnách VS v Praze a Šlovicích) pro 34 posluchačů a 2 běhy kurzu sociálně psychologického výcviku pro lektory (1 běh ve Stráži pod Ralskem) s celkovým počtem 17 posluchačů. Výuku v těchto kurzech zajišťovali externí lektori: MUDr. Marcela Antončíková, Doc. PhDr. Karel Balcar, CSc., Mgr. Veronika Bauerová, dr. Jan Cvaček, PhDr. Jana Czipinová,

⁵⁶ KDH, Návrh systemizace IV VS ČR Stráž pod Ralskem ze dne 9.7.1996. Systemizace pracovníků pro IV VS Kroměříž ze dne 12.7.1996; Zpráva o situaci na úseku činnosti Institutu vzdělávání VS ČR ze dne 4.5.1998, č.j. IV 40/01-98; Vyhodnocení činnosti Institutu vzdělávání za školní rok 1999/2000 ze dne 14.6.2000, č.j. 76/2000-IV.

⁵⁷ KDH, Kurzy ve školním roce 1997/1998 (Stráž pod Ralskem).

Mgr. Lenka Čermáková, PhDr. Radka Dlouhá, PhDr. Dagmar Domanská, MUDr. Jan Fuka, PhDr. Jaroslav Hála, PhDr. Iva Enachescu-Hroncová, PhDr. Alena Hvězdová, Mgr. Hana Kašpárková, mjr. PhDr. Zuzana Kalivodová, Mgr. Štěpánka Kasincová, PhDr. Marie Kindermannová, PhDr. Jana Kolářová, PhDr. Nina Krásenská, plk. JUDr. Miloslav Mádle, MUDr. Karel Nešpor, CSc., Ing. Marcela Netopilová, PhDr. Antonín Olejníček, Magda Pěčková, PaedDr. Marie Procházková, Mgr. Aneta Prokešová, Mgr. Vojtěch Roztočil, PhDr. Marie Skopalová, Ing. PaedDr. Jaroslav Tesařík, JUDr. Mgr. Joža Spurný, MUDr. Jana Zimanová a Mgr. Miroslav Zítko.⁵⁸

Ve školním roce 1998/1999 bylo zorganizováno ve Stráži pod Ralskem 21 tříd nástupních kurzů typu A, do kterých nastoupilo 589 příslušníků. Kurzy ukončilo 576 příslušníků, z toho 52 žen. Z celkového počtu prospělo s vyznamenáním 241 příslušníků, 335 prospělo a 8 muselo složit opravné zkoušky. Dále se uskutečnilo 9 typů specializačních kurzů, z nichž některé proběhly opakovaně, tj. celkem 31 běhů, kterých se zúčastnilo celkem 416 posluchačů, z toho 78 žen. V rámci specializačních kurzů se konaly: 3 běhy kurzu pro vrchní inspektory strážní služby s celkovým počtem 32 posluchačů, 10 běhů kurzu pro strážné u vchodu s celkovým počtem 117 posluchačů (32 žen), 2 běhy kurzu pro inspektory bojové a tělesné přípravy s celkovým počtem 47 posluchačů (1 žena), 3 běhy kurzu protidrogové prevence s celkovým počtem 49 posluchačů (12 žen), 3 běhy kurzu pro pracovníky oddělení prevence a stížností s celkovým počtem 60 posluchačů (6 žen), 1 běh kurzu pro pracovníky oddělení prevence a stížností s protidrogovou tematikou s celkovým počtem 25 posluchačů (1 žena), 1 běh kurzu pro pracovníky duchovenské služby s celkovým počtem 16 posluchačů a 1 běh kurzu k romské problematice s celkovým počtem 17 posluchačů (5 žen).

V Kroměříži se uskutečnilo 7 nástupních kurzů typu B s celkovým počtem 174 posluchačů (včetně 14 osob s individuálním studiem), z toho bylo 66 žen. Nejvíce bylo proškoleny pro funkci vychovatel (58). Vedle toho proběhlo 12 typů specializačních kurzů pro 308 posluchačů včetně 192 žen: kurz metodiky práce s odsouzenými pro vychovatele a specialisty s celkovým počtem 23 posluchačů (8 žen), 2 běhy kurzu pro ředitele organizačních článků VS a odborů GŘ s celkovým počtem 36 posluchačů (3 ženy), kurz metodiky řízení konfliktů pomocí transakční analýzy pro psychology a speciální pedagogy s celkovým počtem 20 posluchačů (10 žen), kurz sociálně psychologického výcviku pro vychovatele a sociální pracovníky s celkovým počtem 30 posluchačů (8 žen), kurz pro mzdové účetní s celkovým počtem 38 posluchačů (3 muži), kurz projekční diagnostické techniky – Lüscherův barvový test s celkovým počtem 37 posluchačů (24 žen), kurz speciální pedagogiky pro pedagogy a vychovatele s celkovým počtem 20 posluchačů (3 ženy), kurz psychologie písma pro psychology a speciální pedagogy s celkovým počtem 23 posluchačů (15 žen), kurz zacházení s mladistvými s celkovým počtem 42 posluchačů (8 žen), kurz pro vedoucí personálních oddělení (referátů) s celkovým

⁵⁸ Tamtéž, Kurzy ve školním roce 1997/1998 (Kroměříž), č.j. IV-67/03-98.

počtem 15 posluchačů (4 muži), kurz pro sociální pracovníky s celkovým počtem 24 posluchačů (2 muži).

Ve sledovaném období významně posílil externí lektorský sbor. Z řad zaměstnanců VS se na výuce nově podíleli: Mgr. Eva Biedermannová, PhDr. Bohuslav Burkiewicz, Mgr. Jiří Byčkov, Mgr. Miroslav Čmelík, Mgr. Gabriela Dvořáková, Mgr. Robert Hager, MUDr. Věra Kodešová, Mgr. Jana Koupilová, kpt. Mojmír Maixner, Mgr. Jiří Popelka, JUDr. Antonín Rambousek, Bc. Dagmar Roztočilová, Mgr. Mojmír Šauer a Mgr. Martina Žbánková. Z řad zaměstnanců spolupracujících institucí se na výuce nově podíleli lektori: Ing. Miroslav Bargel, CSc., Mgr. Aneta Brokešová, Doc. PhDr. Božena Buchtová, CSc., PhDr. Ludmila Čírtková, PhDr. Vratislava Černíková, MUDr. Emanuel Doněk, Mgr. Dagmar Doubravová, Ing. Jarmila Fojtíková, Dagmar Hradecká, Mgr. Petr Hrdina, Mgr. Marián Jeřábek, Ing. Hana Jurajdová, JUDr. Vladimír Král, PhDr. Jaroslava Králová, Petr Kratochvíl, Ing. Pavla Kvapilová, PaedDr. Jindřich Kuja, Karel Malenovský, Mgr. Cyril Maliňák, Dr. Ladislava Matoušková, Mgr. Lenka Ouředníková, PhDr. Irena Plevová, PhDr. Jiří Rak, Ing. Jaroslav Rektořík, Hana Sochorovská, PhDr. Marie Sotolářová, PhDr. Dagmar Steinhauselová, Mgr. Veronika Bauerová, Lubomír Ševčík, PhDr. Josef Štěpán, PhDr. Oldřich Tegze, PhDr. Milan Trávníček, Mgr. Th. Petr Vrbacký a JUDr. Emil Zavadil.⁵⁹

Ve školním roce 1999/2000 bylo povoláno do nástupního kurzu typu A ve Stráži pod Ralskem celkem 636 příslušníků. Kurz ukončilo 632 příslušníků (z toho 15 na základě opravných zkoušek) s celkovým průměrným prospěchem 2,5. K realizaci 14 typů specializačních kurzů, kterých se zúčastnilo celkem 390 posluchačů byly uspořádány: 3 běhy kurzu pro vrchní inspektory strážní služby, kurz sociálně psychologického výcviku, kurz pro vedoucí oddělení vězeňské a justiční stráže, kurz zacházení s mladými dospělými, kurz pro pracovníky oddělení prevence a stížností, kurz pro pracovníky duchovenské péče, kurz pro strážné u vchodu do střežených objektů, kurz výpočetní techniky pro začátečníky, kurz pro vedoucí personálních oddělení, kurz pro inspektory sebeobrany, kurz pro personální referenty, kurz prevence kriminality, kurz pro okresní velitele justiční stráže a kurz forenzní psychologie.

Do nástupního kurzu typu B v Kroměříži bylo povoláno celkem 236 občanských pracovníků (včetně 15 osob s individuálním studiem), z toho 86 žen. Součástí výuky se stala prohlídka Památníku Pankrác, spojená s přednáškou o minulosti českého vězeňství. V rámci specializačních kurzů, kterých se zúčastnilo celkem 369 posluchačů bylo realizováno 7 typů: kurz pro sociální pracovníky, kurz základů psychologie písma, kurz pro zástupce ředitelů vazebních věznic a věznic, kurz zacházení se speciálními skupinami odsouzených, kurz zacházení s mladými dospělými, kurz k problematice EU pro vedoucí pracovníky a kurz speciální pedagogiky.

⁵⁹ KDH, Vyhodnocení činnosti IV VS ČR za školní rok 1998/99 ze dne 9.6.1999, č.j. 27-99-IV.

Externí lektorský sbor doplnili další zaměstnanci VS: Vladimír Borgula, Mgr. Soňa Haluzová, JUDr. Jana Hladíková, Mgr. Rudolf Huřka a ostatní lektori, Mgr. Dagmar Domanská, Pavel Malének, PaedDr. Jiří Malý a Ing. Tomáš Soudek.

Denní režim posluchačů ve Stráži pod Ralskem a Kroměříži byl v zásadě rozdílný vzhledem k charakteru zaměstnanců VS ve služebním a pracovním poměru. Po splnění studijních povinností mohli posluchači ve Stráži pod Ralskem využít buď nabídky programů místního kulturního střediska nebo se věnovat sportovní činnosti, ke které měli k dispozici fitcentrum, tělocvičnu, hřiště na kopanou, odbíjenou nebo tenis a plavecký bazén. Doporučovány jim byly také návštěvy geograficky a turisticky zajímavých lokalit v blízkém okolí (Liberec, Česká Lípa, Doksy, Zákupy, Hamr na Jezeře). Posluchačům v Kroměříži se nabízela jedinečná možnost návštěv kulturních památek tohoto známého historického města, zejména arcibiskupského zámku s proslulou galerií, Podzámecké zahrady a Květné zahrady, bývalé mincovny nebo arcibiskupských sklepů. Ke sportovní činnosti mohli využít celou řadu sportovních zařízení ve městě a okolí.⁶⁰

V hodnoceném období byly položeny základy celoživotního vzdělávání zaměstnanců VS nejen z hlediska celkové koncepce, obsahu a organizace nástupních a specializačních kurzů včetně nástupního školení, kterými prošlo přibližně 6.500 posluchačů, ale též se zřetelem na prostorové, materiální a personální zajištění. Dostavbou a zprovozněním nového školského areálu ve Stráži pod Ralskem a dořešením potřebného zázemí pro výuku a ubytování posluchačů v Kroměříži byly vytvořeny optimální podmínky pro činnost IV VS jako celku. Zvýšení počtu tabulkových míst, zejména k rozšíření početního stavu učitelů umožnilo vytvoření kvalifikovaného pedagogického sboru, který byl posilován externími lektory z řad odborných pracovníků GR, vazebních věznic a věznic. Cílevědomá a soustavná spolupráce s vybranými státními vzdělávacími institucemi, úřady státní správy a samosprávy i nestátními organizacemi vedla k rozšíření početního stavu externích lektorů, na jejichž účasti závisela realizace celé řady specializačních kurzů.

⁶⁰ KDH, Vyhodnocení činnosti Institutu vzdělávání za školní rok 1999/2000 ze dne 14.6.2000, č.j. 76/2000-IV.

Sídlo Vzdělávacího střediska IV VS v Kroměříži, Na Lindovce 1463 (foto: KDH VS ČR).

Pracovníci vzdělávacího střediska s ředitelem IV VS (foto: KDH VS ČR).

Stabilizace systému vzdělávání (2001-2010)

Na základě získaných zkušeností z realizace nástupních a specializačních kurzů v rámci Programu celoživotního vzdělávání zaměstnanců VS ČR byl dobudován systém odborné přípravy a řešeny podmínky k jeho stabilizaci. Bohatá škála specializačních kurzů, zabezpečovaných kvalifikovaným pedagogickým sborem z řad učitelů IV VS a externích lektorů naplňovala trvalou potřebu inovovat vzdělávání a výcvik v závislosti na aktuálních a perspektivních úkolech vězeňství. Podle doporučení Mezinárodního centra vězeňských studií „...musí být vězeňskému personálu dána řádná možnost rozšířit si své znalosti a dovednosti a dozvědět se něco o nových trendech. Je třeba navázat úzkou spolupráci mezi lektory školícími budoucí personál a lidmi z jiného veřejného sektoru, těmi mohou být specialisté z trestní justice, vysokoškolští učitelé (akademici), úředníci z veřejných služeb, teoretici managementu i obhájci lidských práv. To je předpokladem k tomu, aby zaměstnanci věznic i osoby odpovědné za vězeňský systém vykonávaly svou práci profesionálně, na stejné kvalitativní úrovni jako profesionálové v jiných oblastech veřejného sektoru.“⁶¹ Uskutečňování tohoto v zásadě správného požadavku nebylo jednoduchou záležitostí a spočívalo v nalézání přijatelného kompromisu mezi zájmem jednotlivých zaměstnanců VS o další vzdělávání, personálními potřebami příslušných organizačních článků VS a reálnými možnostmi IV VS. Zavedení pravidelného průběžného hodnocení zaměstnanců VS ČR ukládalo vedoucím funkcionářům povinnost zhodnotit silné stránky, schopnosti a dovednosti svých podřízených a navrhnout opatření k jejich profesionálnímu růstu. Potřeby vazebních věznic a věznic z hlediska naplňování kvalifikačních požadavků příslušníků a občanských pracovníků v závislosti na plnění koncepčních záměrů GR VS a kapacit IV VS byly každoročně předmětem jednání pedagogické rady IV VS, na jehož základě byl zpracován roční plán nástupních a specializačních kurzů. Pedagogická rada též přijala návrh na změnu nástupního kurzu typu A s délkou trvání 8-12 měsíců a předložila požadavek na zřízení funkce školitele, který by zabezpečoval ve věznici nebo vazební věznici veškeré vzdělávací aktivity, zejména průběh řízené praxe.⁶²

Činnost IV VS výrazně ovlivnilo zřízení Justiční akademie se sídlem ve Stráži pod Ralskem, související způsob dostavby školského areálu, snížení výukových kapacit v objektu B a zajišťování logistiky a administrativy pro potřebu Justiční akademie. Tím byly limitovány prostorové a materiální podmínky k plnění programu celoživotního vzdělávání. Podle původního záměru měla být ve Stráži pod Ralskem dispozici ubytovací kapacita pro 280 posluchačů a 17 učeben (včetně 2 speciálních pro výuku počítačové techniky a komunikace). Za těchto předpokladů

⁶¹ Andrew COYLE, *Řízení věznic v čase změn*, příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, Praha 2004, s. 95.

⁶² NGR č.26/2002, o organizování vzdělávání ve Vězeňské službě České republiky; NGR č. 29/2003, o pravidelném průběžném hodnocení zaměstnanců Vězeňské služby České republiky. KDH, Vyhodnocení činnosti Institutu vzdělávání VS za školní rok 200/2001.

bylo možno zabezpečit celoživotní vzdělávání pro 7-8 tisíc příslušníků, z nichž každý by mohl absolvovat odborný kurz v průměru jednou za 3 ½ roku. Dalším předpokladem bylo vytvoření vlastní ubytovací kapacity pro 60 posluchačů, získání 4 učeben a potřebného počtu kanceláří k provozu vzdělávacího střediska v Kroměříži. Jeho setrvání vzdělávacího střediska mělo mimo jiné oporu ve zkušenostech z Dolního Saska, které mělo hlavní školu ve Wolfenbüttelu a pobočku ve Vechtě a také Saska, které mělo hlavní školu v Niederbobritsch a pobočku ve Frankenbergu. Přesto se v letech 2001-2002 neuskutečnila plánovaná investiční akce k rekonstrukci objektu na Moravské ulici v Kroměříži, který byl získán v souvislosti se záměrem na zprovoznění bývalé věznice. Vzhledem k této skutečnosti byla uzavřena v roce 2004 dlouhodobá smlouva se Středním odborným učilištěm (SOÚ) v ulici Na Lindovce o pronájmu ubytovacích pokojů, učeben a kanceláří.⁶³

V roce 2003 bylo elokované pracoviště Kabinetu přemístěno z Vazební věznice Praha-Pankrác do administrativního a technického areálu VS v ulici Na Veselí 51 v Praze 4, kde byly k dispozici 3 kanceláře, místnost pro studovnu a knihovnu, kuchyňka a hygienické zařízení. Na základě přemístění sídla Justiční akademie ze Stráže pod Ralskem do Kroměříže rozhodl generální ředitel VS o využití uvolněných výukových a ubytovacích prostor k zajišťování odborné přípravy občanských pracovníků VS a v této souvislosti bylo vzdělávací středisko v Kroměříži dnem 31.7.2006 zrušeno. Justiční akademie však nadále využívala určitou kapacitu k některým vzdělávacím aktivitám a dosud využívané prostory včetně ubytovny hotelového typu v ulici Jižní 267 definitivně uvolnila až ke dni 31.12.2008. V uvedeném roce došlo také k uzavření střelnice při místní věznici, které byla využívána k provádění ostrých školních střelb v rámci základní odborné přípravy (dříve nazývané nástupní kurz) typu A. Problém musel být řešen uzavřením smlouvy s Tipsport arénou v Liberci, což si vyžádalo nemalé náklady za pronájem a dopravu. Zásadním opatřením bylo zpracování projektu na přístavbu multifunkčního objektu s krytou střelnicí, tělocvičnou a prostorami k nácvičce modelových situací při výkonu služby a vyřízení stavebního povolení. K jeho realizaci se však dosud nepřikročilo. Podařilo se pouze vybudovat parkoviště pro 64 osobních vozů a 1 autobus před ubytovnou v ulici Jižní 267, které však bylo neméně potřebné.

V letech 2001-2002 bylo v IV VS zařazeno celkem 44 zaměstnanců, z toho 36 ve Stráži pod Ralskem, 6 v Kroměříži a 2 v Praze. Výuku zajišťovalo celkem 26 pracovníků IV VS, z toho 21 ve funkci učitele a 5 v dalších funkcích (ředitel, zástupce ředitele, vedoucí studijního referátu, lektor-instruktor a právník). Od roku 2003 se na výuce podílel také vedoucí KDH, vedoucí a 2 pracovníci oddělení vědeckovýzkumné činnosti (OVVČ). Pedagogickou činnost dále zajišťovalo

⁶³ KDH, Doklad pro poradu vedení generálního ředitelství VS ČR dne 12.4.2000, č.j. 53/2000-IV; Žádost o schválení zadání veřejné zakázky na dodávku stavby „Reko obj. Kroměříž pro IV VS“, Ministerstvem spravedlnosti, č.j. 153/66/711/2000-GR.

60 externích lektorů, zejména ve specializačních kurzech. V roce 2002 se zvýšil počet zaměstnanců Kabinetu na 3 systemizovaná místa zřízením funkce dokumentátora a v roce 2003 na 4 systemizovaná místa zřízením funkce redaktora (pro vydávání odborného časopisu *Historická penologie*). Ve stejném roce byl navýšen početní stav ve vzdělávacím středisku v Kroměříži na 8 zaměstnanců, čímž se zvýšil celkový početní stav zaměstnanců IV VS na 48 míst. Rozhodnutím systemizační komise GŘ VS poklesl v roce 2005 celkový stav zaměstnanců na 47 míst a v následujícím roce se dále snížil na 45 míst zrušením 2 pracovních míst v Kroměříži. V letech 2005-2006 vzrostl početní stav externistů na 80 lektorů. V návaznosti na ukončení činnosti vzdělávacího střediska v Kroměříži bylo 6 pracovních míst převedeno do Stráže pod Ralskem. Převedením dalších 6 pracovních míst z personálního stavu Justiční akademie v rámci převzetí ubytovny v ulici Jižní 267 do správy IV VS byl navýšen celkový početní stav na 51 zaměstnanců. Do výuky se zapojili též pracovníci nově zřízeného referátu vysokoškolských studií. Ukončením činnosti vzdělávacího střediska v Kroměříži zanikl poměrně početný sbor externích lektorů a k jejich nahrazení byly vybíráni noví lektori. Koncem roku 2008 byl snížen celkový stav IV VS na 49 zaměstnanců, a to zrušením 1 pracovního místa ve Stráži pod Ralskem a 1 místa v Praze. Do výuky se postupně zapojilo 30 externích lektorů.⁶⁴

Organizační změny jsou zpravidla provázeny změnami v obsazení řídicích funkcí a tuto souvislost lze sledovat i v personálním vývoji IV VS. V přelomovém roce 2006 odešel z funkce ředitele plk. PhDr. Miloslav Jůzl, PhD. a na jeho místo nastoupil plk. JUDr. Oldřich Horna. Do funkce prvního zástupce ředitele byl jmenován pplk. Mgr. Bořivoj Malát a dalšími členy vedení se stali pplk. JUDr. Jaroslav Holý ve funkci zástupce ředitele-správce (od r.2007 ing. Ladislav Rozmara) a PhDr. Jan Pachman ve funkci zástupce ředitele pro vědeckovýzkumnou činnost. Asistentkou ředitele byla Ilona Dobešová. Pedagogické oddělení řídil mjr. Ing. František Vlach, vedoucím OVVČ byl PhDr. Jan Sochůrek, později Mgr. Květuše Sluková a vedoucí referátu vysokoškolských studií vykonávala PaedDr. Jana Paukertová. Funkci vedoucího oddělení logistiky vykonával Ing. Ladislav Rozmara (od r. 2007 Dita Müllerová) a funkci vedoucí samostatného ekonomického referátu Miroslava Gänselová. Ve Stráži pod Ralskem dále pracovali: Ivana Baliharová, Stanislava Doubková, Mgr. Zdeněk Dufek, Ing. Pavel Esch, Ladislava Havlíčková, Mgr. Renata Hečková, PhDr. Jiří Hromek, Mgr. Jiří Mráz, Dana Pácová, Jaroslav Pánek, Mgr. Milena Plecháčová, Jiří Pohořalý, Mgr. Iva Prudlová, mjr. Jan Sedlák, František Skalický, František Sočinský, mjr. Vítězslav Soukup, mjr. Mgr. Antonín Sůva, Bc. Jiří Sváček, JUDr. Vladimír Šum, mjr. Milan Takáč a mjr. Mgr. Zdeněk Tesař.

⁶⁴ IV VS, Výroční zprávy o činnosti Institutu vzdělávání VS ČR počínaje školním rokem 2001/2002 a konče školním rokem 2008/2009, č.j.: 84/2002-34, 103/2003-34, 131/2004-34, 181/2005-34, 176/2006-34, 38/1/2007-34, VS 93/2009-34, VS 104/2009-34, VS 29/2010-34.

Do ukončení činnosti vzdělávacího střediska IV VS v Kroměříži vykonával funkci vedoucího Ing. Libor Matieska a dále zde působili: Radka Ešlerová, Ing. Ivan Grňa, Petra Konečná, Dis., JUDr. Antonín Rambousek a Mgr. Gabriela Slováková.

V KDH zastával funkci vedoucího PhDr. Aleš Kýr, dále zde pracovali Bc. Ondřej Hladík, Alena Kafková a Eduard Vacek.

Další organizační změny v IV VS nastaly v roce 2008. Ve Stráži pod Ralskem bylo zrušeno OVVČ, jehož součástí se stal přechodně KDH včetně archivu VS ČR s pracovníky Petrem Konvičkou a Markétou Klacnovou. V rámci pedagogického oddělení byl nově zřízen referát základní odborné přípravy, jehož vedoucím se stal mjr. Mgr. Antonín Šůva a referát celoživotního a dalšího vzdělávání pod vedením Mgr. Květuše Slukové. Současně byl zrušen referát vysokoškolských studií. V souvislosti s těmito změnami a požadavkem na snížení dvou tabulkových míst došlo ke zrušení funkce zástupce ředitele IV VS pro vědeckovýzkumnou činnost a funkce redaktora v KDH.⁶⁵

Vzdělávání personálu VS ČR se v letech 2001-2009 ustálilo podle náročnosti jednotlivých stupňů v následující soustavě:

1. základní odborná příprava (nástupní kurzy a nástupní školení)
2. doplnění stanoveného středoškolského vzdělání s maturitou (výběrově)
3. služební a profesní příprava (tématická školení v organizačních člancích VS)
4. celoživotní vzdělávání (specializační a rozšiřující kurzy dle požadavků kariérního řádu)
5. studium na vysokých školách včetně postgraduálního studia (výběrově)
6. jazyková příprava managementu a další formy vzdělávání z prostředků PHARE
7. vědeckovýzkumná, publikační a pedagogická činnost (vrcholový modul vzdělanosti).

V oblasti *základní odborné přípravy* byl prodloužen nástupní kurz typu A (nově označovaný ZOP/A) z 10 týdnů na 8 měsíců a změnil se i jeho obsah, zejména bylo do výuky zavedeno řešení modelových situací se zřetelem na možné jednání odsouzených a obviněných. Novým fenoménem se stal zvyšující se počet uchazečů o služební poměr ve VS, kteří neabsolvovali základní vojenskou službu. Tento problém musel být řešen zvýšením počtu vyučovacích hodin pro vojenskou přípravu. Řízená praxe jako součást ZOP/A byla postupně vykonávána ve všech věznicích a vazebních věznicích a významnou roli zde plnili systemizovaní lektori-instruktoři. Také nástupní kurz pro občanské pracovníky v přímém styku s vězněnými osobami (ZOP/B) byl prodloužen na 8 týdnů a pro občanské pracovníky bez přímého styku s vězni (nástupní školení) byl stanoven na 3 týdny. Počínaje školním rokem 2001/2002 a konče školním rokem 2009/2009 prošlo základní odbornou přípravou celkem 7.421 posluchačů, z toho 4.738 příslušníků v typu ZOP/A, 1.338 občanských pracovníků v typu ZOP/B a 1.345 občanských pracovníků

⁶⁵ *Pamětní almanach 1996-2006*, Aleš Kýr – Alena Kafková (edd.), příloha časopisu *České vězeňství* 6/2006, Praha 2006, s. 43 – 45.

v nástupním školení. V lednu 2007 byly v IV VS zahájeny služební zkoušky příslušníků VS ve smyslu zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a nařízení vlády č. 506/2004 Sb., kterým se stanoví způsob přípravy, obsah, průběh, ukončení a hodnocení služební zkoušky. Do konce roku 2009 složilo tuto zkoušku celkem 1.261 příslušníků.

K doplňování stanoveného *středoškolského vzdělání s maturitou* využívali zaměstnanci VS síť veřejného i soukromého školství, zejména v nejbližším okolí svého pracoviště. Z porovnání statistických údajů o dosaženém vzdělání v roce 2001 a 2009 vyplývá, že se výrazně snížil podíl zaměstnanců se základním vzděláním (1,2% : 0,3%) a dále podíl zaměstnanců se středním vzděláním bez maturity (21,6% : 6,3%). Naproti tomu se výrazně zvýšil podíl zaměstnanců se středoškolským vzděláním s maturitou (64,7% : 72,1%).⁶⁶

Příslušným nařízením GR VS bylo v roce 2002 nově koncipováno pojetí *služební a profesní přípravy*, které poskytlo větší prostor ředitelům vazebních věznic a věznic k její úpravě podle místních podmínek.⁶⁷ Vedle tradičních témat byla zařazena i nová témata, která komplexně pokryla potřeby VS. V tomto pojetí výuka zahrnovala:

- střeleckou přípravu a ostré školní střelby,
- kondiční přípravu a prověrku kondiční přípravy,
- sebeobranu a použití donucovacích prostředků,
- taktiku a provedení služebního zákroku pod jednotným velením,
- znalost právních a vnitřních předpisů, upravujících výkon služby,
- činnost vrchního inspektora strážní služby při vzniku krizových a mimořádných situací,
- bezpečnost práce,
- protipožární přípravu,
- zdravotnickou přípravu,
- komunikaci s vězněnými osobami,
- znalost právních a služebních předpisů, upravujících výkon práce,
- problematiku organizovaného zločinu,
- korupci a nedovolené styky,
- drogovou problematiku,
- výchovu k lidským právům a profesní etiku,
- základní znalosti při styku se střelivem, municí a výbušninami,
- obecné zásady při vzniku krizové nebo mimořádné situace,
- použití ochranných masek,
- činnost zaměstnance VS při zajištění trestného činu,
- povinnosti zaměstnance VS při realizaci plánu vyrozumění a svozu,
- zákonné školení služebních řidičů a referentů,
- spojovací přípravu, použití radiostanic a mobilních telefonů,

⁶⁶ KDH, Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2002, s. 20-21; Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2009, s. 16.

⁶⁷ NGR č. 59/2002, o služební a profesní přípravě příslušníků a občanských zaměstnanců VS ČR.

- činnost pracoviště krizového řízení,
- výcvik hlídky dozimetrické kontroly, jednotky ochrany potravy a vody,
- výcvik krytového družstva a hasičské záchranné jednotky pro eliminaci následků, hrožících nebo již vzniklých po krizových situacích a mimořádných událostech.

Na zpracování této koncepce se podíleli pracovníci IV VS, zejména v oblasti střelecké přípravy, kondiční přípravy a sebeobrany. Při školeních v organizačních článcích VS byl využíván materiál k problematice organizovaného zločinu, korupce a nedovolených styků, výchovy k lidským právům, profesní etice a environmentální výchovy. K zabezpečení služební a profesní přípravy vydávali ředitelé všech organizačních článků VS (včetně IV VS) vlastní nařízení, kterým stanovili obsah, cíl, organizaci, hodnocení přípravy, dále povinnosti funkcionářů zabezpečujících školení, výcvik a povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců. Znalosti jsou prověřovány formou testu a výsledky centrálně zpracovávány a projednávány na GR VS.⁶⁸

Výběr *specializačních a rozšiřujících kurzů* v rámci Programu celoživotního vzdělávání zaměstnanců VS vycházel z nabídky katalogu kurzů IV VS, který byl upřesňován a doplňován na základě doporučení pedagogické rady IV VS. Na těchto jednáních předkládaly příslušné odbory GR VS požadavky na uspořádání kurzů, vyplývajících z aktuální potřeby GR VS, vazebních věznic a věznic. V letech 2001-2006 (do zrušení vzdělávacího střediska v Kroměříži) bylo proškolen v těchto kurzech celkem 7.273 příslušníků a občanských pracovníků VS. Nejvyšší počet posluchačů byl zaznamenán ve školním roce 2003/2004, kdy absolvovalo celkem 1.914 osob a naopak nejnižší počet posluchačů byl zjištěn ve školním roce 2005/2006, kdy absolvovalo celkem 773 osob. Po sjednocení odborného vzdělávání do Stráže pod Ralskem a doplnění externích lektorů bylo proškolen v letech 2007-2009 celkem 3.276 osob ve specializačních a rozšiřujících kurzech, přičemž podíl mužů a žen byl přibližně stejný. V uvedeném období bylo ročně uspořádáno v průměru 41 kurzů, zejména z oblasti výpočetní techniky.

Studium zaměstnanců VS na vysokých školách vykazuje v letech 2001-2009 zřetelný nárůst, a to ve všech formách studia. Oproti situaci v roce 2001 se v roce 2009 zvýšil podíl zaměstnanců s dosaženým vyšším odborným vzděláním (0,2% : 1,1%), vysokoškolským bakalářským vzděláním (2,8% : 7,4%) a vysokoškolským magisterským vzděláním (9,4% : 12,7%).⁶⁹ V tomto příznivém vývoji se odráží zvyšování vzdělanosti vězeňského personálu v souvislosti s kvalifikačními požadavky pro zastávanou funkci. K vytváření podmínek pro naplňování vyššího odborného a vysokoškolského vzdělání významně napomohla úzká spolupráce IV VS s vysokými školami: Filosofickou fakultou Univerzity Karlovy (UK) v Praze,

⁶⁸ IVVS, Vyhodnocení činnosti Institutu vzdělávání VS ČR za školní rok 2002/2003, č.j.: 103/2003-34, s. 4.

⁶⁹ KDH, Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2002, s. 20-21; Výroční zpráva Vězeňské služby České republiky za rok 2009, s. 16.

Ekonomicko-správní fakultou a pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně, Institutem mezioborových studií v Brně, Pedagogickou fakultou Palackého univerzity v Olomouci, Pedagogickou fakultou Technické univerzity (TU) v Liberci a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně, které od roku 2001 předkládaly nabídky ke studiu. Od roku 2006 se spolupráce rozšířila o Vysokou školu tělovýchovy a sportu PALESTRA Praha a Západočeskou univerzitu v Plzni. Dne 16. března 2009 proběhla v prostorách IV VS slavnostní imatrikulace studentů bakalářského programu při Vysoké škole tělovýchovy a sportu PALESTRA Praha a v prosinci téhož roku se v Betlémské kapli v Praze uskutečnila promoce 26 úspěšných absolventů tohoto studia. Prvních 50 absolventů v oboru penitenciární péče bakalářského studia při Technické univerzitě v Liberci bylo promováno 29.6.2010 v libereckém divadle F.X. Šaldy.

Jazyková příprava managementu a další formy vzdělávání z prostředků PHARE byla v letech 2001-2003 rozdělena do několika etap. Započala získáním certifikátu STANAG 2, příp. STANAG 3 a pokračovala souborem přednášek z vybrané právní, penologické a penitenciární problematiky v úředním jazyce EU. Do tohoto programu byl začleněn i projekt Twinning Phare 2000 k posílení národní protidrogové politiky, na níž společně participovalo české a rakouské vězeňství. V další etapě se uskutečnil soubor přednášek v cizím jazyce pro střední a vyšší management ve spolupráci s partnery z Holandska a Dolního Saska. V závěrečné etapě se konal výcvik pro 8 lektorů v Holandsku, prováděný v angličtině a výcvik pro 8 lektorů v Dolním Sasku, v němčině.

Na realizaci vrcholového modulu vzdělávacího systému, zahrnujícího *vědeckovýzkumnou, publikační a pedagogickou činnost* se ve sledovaném období podílel KDH v oblasti historické penologie se zaměřením na minulost českého vězeňství a dále referát penologického výzkumu (později oddělení vědeckovýzkumné činnosti) v oblasti soudobé penologie, orientované na řešení aktuálních i perspektivních úkolů VS ČR. V roce 2001 byl ukončen grantový projekt GA ČR č. 409/99/0374 na téma „Retribuční vězni a české vězeňství v letech 1945-1955“, na kterém se podílel KDH jako spoluřešitel vedle Slezského ústavu Slezského zemského muzea (SZM) v Opavě. Badatelská činnost pokračovala soupisem pramenů k historii českého vězeňství z archivních fondů státních okresních archivů a studiem ukládání a výkonu soudních trestů v 16. – 17. století. Dále byly prováděny dílčí analýzy organizačního uspořádání a činnosti vězeňských zařízení a způsobů zacházení s jednotlivými kategoriemi vězňů v 19. a 20. století. Zvláštní pozornost byla věnována zkušenostem se zaměstnáváním odsouzených na justičních statcích v letech 1945-1956. Úkoly byly plněny v úzké spolupráci s příslušnými archívy (zejména Národní archiv Praha, Archiv bezpečnostních složek Praha, Brno-Kanice a Zemský archiv Opava) a historickými pracovišti (zejména Vojenský historický ústav Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV Praha a Ústav pro studium totalitních režimů Praha). Dlouhodobé úkoly OVVČ v oblasti penologického výzkumu byly plněny ve spolupráci s Institutem pro kriminologii a sociální prevenci ministerstva

spravedlnosti ČR, Pedagogickou fakultou UK v Praze, Generálním ředitelstvím ZVJS Slovenské republiky a dalšími zahraničními institucemi a týkaly se:

- účinnosti vzdělávacího systému VS ČR,
- projevů drogové závislosti vězněných osob a jejich důsledků,
- specifických rysů kriminality mladistvých a výkonu trestu odnětí svobody u mladistvých,
- specifických rysů výkonu trestu odnětí svobody odsouzených žen,
- rezidenčních služeb pro tělesně, smyslově a mentálně postižené vězně,
- penologických rizik u odsouzených s dlouhodobými tresty odnětí svobody,
- postojů zaměstnanců VS k problematice druhého života odsouzených.

Vedle těchto výzkumů byla připravována odborná stanoviska k využití finančních prostředků v rámci protidrogové výchovy, posouzení rovného přístupu žen k uplatnění v rámci VS a potřebám vzdělávání zaměstnanců VS v návaznosti na NGR č. 37/2003, kterým se stanoví podrobnosti pro přiznání některých peněžních náležitostí zaměstnanců VS ČR.

Výsledky vědeckovýzkumné činnosti byly zpřístupňovány zaměstnancům VS, především studujícím, formou publikační a pedagogické činnosti. OVVČ průběžně připravilo učební texty a monografie zejména k drogové problematice ve věznicích, sociální patologii, viktimologii a zacházení s problémovými vězni. Byly prováděny též překlady ze zahraniční penologické literatury. Pracovníci oddělení zajišťovali odborné přednášky v rámci vzdělávání příslušníků a občanských zaměstnanců VS a dále na Pedagogické fakultě TU Liberec a Filosofické fakultě UK v Praze. Zde se též podíleli na poskytování konzultací, vedení diplomových prací a provádění oponentur.

Výsledky badatelské činnosti pracovníků KDH byly publikovány jednak ve sbornících z odborných konferencí, pořádaných Slezským ústavem SZM v Opavě, Ústavem pro soudobé dějiny, Regionálním muzeem a galerií v Jičíně a dalších institucí. Dále ve vlastním časopisu Historická penologie, resortním časopisu České vězeňství a jiných odborných periodikách. V rámci pedagogické činnosti byly pořádány přednášky o vývoji českého vězeňství se zaměřením na jeho tradice, deformace a reformy, a to nejen pro zaměstnance VS a justice, ale též pro posluchače středních a vysokých škol v Praze, Brně, Olomouci, Hradci Králové a dalších, včetně vzdělávacích institucí ze zahraničí.

Rovněž byly poskytovány konzultace k absolventským pracím a zpracovávány oponentní posudky. Specifickou formou zveřejňování výsledků badatelské činnosti se stalo pořádání výstav, zaměřených na minulost českého vězeňství. V letech 2002-2009 bylo instalováno 5 stálých expozic ve vzdělávacím středisku Kroměříž, na Vrchním soudu v Praze, v IV VS Stráž pod Ralskem,

ve Věznici Valdice, Věznici Mírov a dalších 13 dočasných tematických výstav v Kroměříži, Praze, Českých Budějovicích, Tužíně, Liberci, Šlovicích a Jičíně.⁷⁰

V letech 2001-2009 byl prověřován a postupně stabilizován systém odborné přípravy vězeňského personálu. Převedením odborného vzdělávání občanských pracovníků z Kroměříže byl posílen pedagogický sbor IV VS ve Stráži pod Ralskem a využita výuková i ubytovací kapacita, kterou uvolnila Justiční akademie v Kroměříži. Plánování a provádění nástupních, specializačních a rozšiřujících kurzů vycházelo z doporučení pedagogické rady IV VS po zvážení koncepčních záměrů GŘ VS i limitujících potřeb praxe ve vazebních věznicích a věznicích. Činnost IV VS významně přispěla ke zkvalitnění obsahu služební a profesní přípravy v organizačních článcích VS a vytvoření podmínek k vysokoškolskému studiu zaměstnanců VS v Institutu mezioborových studií v Brně, na Pedagogické fakultě TU v Liberci a Vysoké škole tělovýchovy a sportu PALESTRA v Praze. Novým způsobem byla řešena jazyková příprava vedoucích pracovníků VS z prostředků PHARE s využitím kontaktů se zahraničními partnery ve vězeňství. Systémovým způsobem byl řešen penologický výzkum, zaměřený na historickou penologii v badatelské a dokumentační činnosti KDH a na soudobou penologii v působnosti OVVČ. Získané poznatky a zkušenosti byly zpřístupňovány posluchačům při přednáškách, konzultacích, prostřednictvím učebních textů, interního odborného časopisu a výstav.

Sídlo IV VS ČR v letech 1996 – 2000, později ubytovna posluchačů (foto: KDH VS ČR).

⁷⁰ IV VS, Výroční zprávy o činnosti Institutu vzdělávání VS ČR počínaje školním rokem 2001/2002 a konče školním rokem 2008/2009, č.j.: 84/2002-34, 103/2003-34, 131/2004-34, 181/2005-34, 176/2006-34, 38/1/2007-34, VS 93/2009-34, VS 104/2009-34, VS 29/2010-34.

Výstavba nového sídla IV VS ČR (foto: KDH VS ČR).

Současné sídlo IV VS ČR (foto: KDH VS ČR).

Plk. Mgr. Bořivoj Malát

Ing. Ladislav Rozmára

Vedení pedagogického oddělení v roce 2009 (foto: KDH VS ČR).

Pracovníci referátu základní odborné přípravy v roce 2009 (foto: KDH VS ČR).

Pracovníci referátu celoživotního a dalšího vzdělávání v roce 2009 (foto: KDH VS ČR).

Pracovní KDH v roce 2004 (foto: KDH VS ČR).

Objekt současného pracoviště KDH v Praze (foto: KDH VS ČR).

Přílohy

Přehled vedoucích funkcionářů odpovědných za odbornou přípravu vězeňského personálu (1971-2010)

<i>Jméno a funkce vedoucího funkcionáře</i>	<i>Funkční období</i>	<i>Název školy</i>
Pplk. Josef URBAN náčelník	1.4.1971-31.12.1979	SOŠ SNV Ostrov nad Ohří
Pplk. Oldřich KAVKA náčelník	1.1.1980-30.6.1990	SOŠ SNV Zastávka u Brna, SOŠ Brno-Bohunice
Mjr. JUDr. Ján LAZÁR náčelník/ředitel	1.8.1990-31.7.1992	SOŠ SNV Brno-Bohunice, IV SNV Brno-Bohunice
Vladislav VAŇÁK ředitel	1.8.1992-31.10.1996	IV VS Brno-Bohunice
Plk. PhDr. Miloslav JŮZL, Ph.D. ředitel	1.11.1996-31.3.2006	IV VS Stráž pod Ralskem
Plk. JUDr. Oldřich HORNA ředitel	1.4.2006 - 2010	

Použité zkratky: SOŠ SNV – Střední odborná škola Sboru nápravné výchovy ČSR
 IV SNV – Institut vzdělávání Sboru nápravné výchovy ČR
 IV VS – Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR

Pplk. Josef Urban

Mjr. Oldřich Kavka

Mjr. JUDr. Ján Lazár

Vladislav Vaňák

Plk. PhDr. Miloš Jůzl, Ph.D.

Plk. JUDr. Oldřich Horna

Použité prameny a literatura

Prameny

Národní archiv Praha, f. S SNV, sv. 10, 11, neuspořádáno.

Zemský archiv Opava, f. Krajský soud Nový Jičín, neuspořádáno.

Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR:

- Třídní výkazy a protokoly o závěrečných zkouškách, 1962-1990.
- Výroční zprávy o činnosti Institutu vzdělávání VS ČR, 2001-2009.

Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby ČR:

- Legislativa SNV ČSR, VS ČR, 1964-2003.
- Výroční zprávy VS ČR, 2002 – 2009.
- Vězeňské domácí řády a předpisy, 1921-1952.
- Písemnosti ke vzdělávání vězeňského personálu 1968-2001.

Archiv Vězeňské služby ČR Skuteč, Návrh na zřízení střední odborné školy Vězeňské služby ČR, 1998.

Zákon č. 169/1990 Sb., o občanských komisích, působících v resortech Ministerstva vnitra a o změně a doplnění zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, ve znění zákonů č. 63/1983 Sb., a č. 74/1990 Sb.

Zákon č. 546/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží.

Internet

Průvodce po fondech Archivu bezpečnostních složek, f. M-2, Ostatní vzdělávací instituce SNB a PS [online], [citováno 27. 7. 2010], www.abscr.cz/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-m2.

Literatura

Andrew COYLE, *Řízení věznic v čase změn*, příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, Praha 2004.

Libuše DRŠKOVÁ, *Za kvalitu výchovné práce*, in: Bezpečnost, č. 26, r. 27, Praha 1973.

Libuše DRŠKOVÁ, *Maturity*, in: Bezpečnost, č. 18, r. 28, Praha 1976.

Libuše DRŠKOVÁ, *Zastávka v Zastávce*, in: Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1981, Praha 1981.

Helmut GONSA, *Vězeňský personál z hlediska Rady Evropy*, in: České vězeňství 4/1994, Praha 1994.

Helmut GONSA, *Posudek experta Rady Evropy ze dne 20.2.1992*, in: Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, příloha časopisu České vězeňství 1/1998, Praha 1998.

- Dušan JANÁK – Aleš KÝR, *Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948-1989*, in: Historická penologie č. 5/2004, Praha 2004.
- Roman JOHN, *Věznice Valdice v proměnách času 1857-2007*, Valdice 2007.
- Miloslav JŮZL, *Vzdělávání zaměstnanců Vězeňské služby ČR*, in: České vězeňství 4/2002, Praha 2002.
- Jiří KARLÍČEK a kol., *Věrní straně a lidu*, SSNV, Praha 1980.
- Oldřich KAVKA, *S novým školním rokem*, in: Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1981, Praha 1981.
- Ladislav KOCKA, *Rozhovor s ministrem spravedlnosti ČR JUDr. Jiřím Novákem*, in: České vězeňství 0/1992, Praha 1992.
- Václav KŘUPKA – Zdenek TRUNDA – Marek WILHELM, *Hrad Mírov od založení po současnost*, Mírov 2008.
- Aleš KÝR, *Odkaz Františka Josefa Řezáce nejen českému vězeňství*, in: Historická penologie 2/2003, Praha 2003.
- Aleš KÝR, *Odkaz Jana Ámose Komenského nejen českému školství*, in: Historická penologie 3/2003, Praha 2003.
- Aleš KÝR, *Památník Pankrác*, příloha časopisu České vězeňství 4/1999, Praha 1999.
- Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Pankrácká věznice v období historických změn (1889-1993)*, in: Historická penologie 3/2009, Praha 2009.
- Jeroným LÁNY, *Kytička na hrob mého otce k 50. výročí jeho tragické smrti*, in: České vězeňství 2/1995, Praha 1995.
- Miroslav MAŤÁTKO, *Vlavici i za katedrou*, in: Zpravodaj SNV ČSR 2/1988, Praha 1988.
- Jiří MEZNÍK a kol., *Penitenciární psychologie II.*, učební text pro SOŠ SNV, Praha 1985.
- Bohumila PEROUTKOVÁ, *Významné ocenění*, in: Zpravodaj SNV ČSR 4/1988, Praha 1988.
- Bohumila PEROUTKOVÁ, *Maturita dospělých*, in: Zpravodaj SNV ČSR 5/1988, Praha 1988.
- Vladimír SEDLÁČEK, *Studijní experiment se vydařil*, in: Zpravodaj SNV ČSR, květen 1977, Praha 1977.
- Marie SOTOLÁŘOVÁ, *Penitenciární psychologie I.*, učební text pro SOŠ SNV, Praha 1984.
- Vladimír ŠAROCH, *Nad novým služebním předpisem*, in: Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1980, Praha 1980.
- Josef TUČEK, *Řepy*, in: časopis České vězeňství 3/1994, Praha 1994.
- Stanislav URBAN, *Zásada názornosti při výuce*, in: Bezpečnost č. 18, r. 28, Praha 1974.
- Emil VÁCLAVEK, *Policejní hmaty*, Olomouc 1927.
- Emil VAŠÍČEK – Stanislav NEČAS, *Katedra nápravné výchovy na vysoké škole SNB*, in: Zpravodaj SNV ČSR, říjen 1979, Praha 1979.
- Kol., *Služební příprava příslušníků SNV*, učební text pro SOŠ SNV, Praha 1988.
- Mezinárodní seminář Vězeňský personál: Získávání, výcvik a udržení*, Praha/Kroměříž, 5.-10. června 1994, in: časopis České vězeňství 3/1994, Praha 1994.

Perspektivy Vězeňské služby v České republice – souhrn koncepčních záměrů, příloha časopisu České vězeňství 4/1996, Praha 1996.

Pamětní almanach 1996-2006, Aleš Kýr – Alena Kafková (edd.), příloha časopisu České vězeňství 6/2006, Praha 2006.

Obsah

Předmluva ředitele Institutu vzdělávání VS ČR	2
Úvod	3
Odklon od historických tradic (1948-1969)	5
Návrat k pedagogice a psychologii (1970-1989)	14
Návrat k profesní etice (1990-1995)	28
Budování celoživotního vzdělávání (1996-2000)	37
Stabilizace systému vzdělávání (2001-2010)	50
Přílohy	63
Použité prameny a literatura	65

Dosud vyšla čísla časopisu jsou k dispozici na internetových stránkách:

<http://www.ivvs.cz/?m=6&s=7&typ=sub>
http://institut.vscr.cz/clanky/?cl_id=89

KABINET DOKUMENTACE A HISTORIE VS ČR

Soudní 1672/1a, P.O.Box 3, 140 67 Praha 4

Redaktor: Mgr. Ondřej Hladík

Telefon: +420 244 024 711

Fax: +420 244 024 713

E-mail: historicka.penologie@seznam.cz